

ΒΙΒΛΙΟΤΡΟΠΙΟ

ΔΕΛΤΙΟ 45 - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

Βραβείο Ευρωπαϊκής
Λογοτεχνίας στον Αντώνη
Γεωργίου

«Είδατε, τελικά έγινα κάτι»
Σίγκμουντ Φρόυντ: Η ζωή &
το έργο του

DonDelillo: «Όσα οι άλλοι
δεν ξέρουν για μένα και δεν
θα μάθουν ποτέ»

Όταν ο Φρόιντ διάβασε τον
Ντοστογιέφσκι

Γιώργος Σκαμπαρδώνης: Η
σάτιρα είναι το αντίδοτο σε
κάθε είδους φανατισμό

Βάλτερ Μπένγιαμιν: Η
τεχνική του συγγραφέα

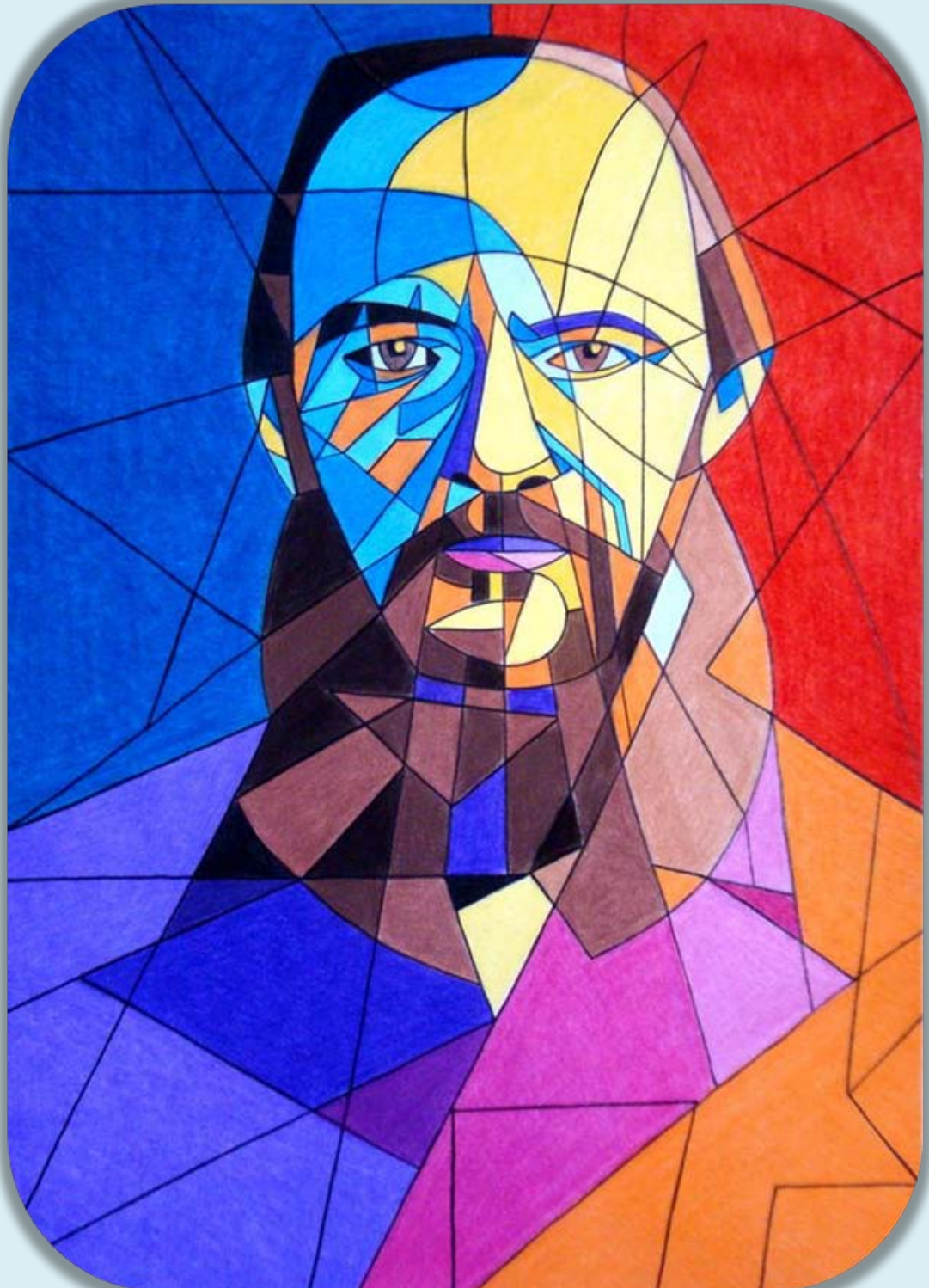
Επιλογή θεμάτων:

Παντελής Μάκη

«Ο Ντοστογιέφσκι στο Υπόγειο»

Παρασκευή 22 Απριλίου 2016, 19:30

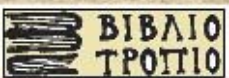
Κέντρο Λόγου και Τεχνών 'Τεχνοδρόμιο'

Περιεχόμενα

	Σελ.
Βραβείο Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας στον Αντώνη Γεωργίου	3
Βιβλιοθήκες Χωρίς Σύνορα και Google εγκαθιστούν "Κουτιά Ιδεών" για τους πρόσφυγες	4
Οι κινητές βιβλιοθήκες της Αιθιοπίας με αλογάκια!.....	5
«Είδατε, τελικά έγινα κάτι» Σίγκμουντ Φρόυντ: Η ζωή & το έργο του.....	7
Όταν ο Φρόυντ διάβασε τον Ντοστογιέφσκι	16
Don Delillo: «Όσα οι άλλοι δεν ξέρουν για μένα και δεν θα μάθουν ποτέ».....	19
Γράμμα σ' έναν (λογοτεχνικό) ήρωα.....	23
Πέθανε ο νομπελίστας Ίμρε Κέρτες.....	25
Βάλτερ Μπένγιαμιν: Η τεχνική του συγγραφέα	26
Γιώργος Σκαμπαρδώνης: Η σάτιρα είναι το αντίδοτο σε κάθε είδους φανατισμό	28
Μερικά από τα ωραιότερα βιβλιοπωλεία του κόσμου.....	33

Το σας προσκαλεί

Λόγου Τέχνης Συναντήσεις

Ο Ντοστογιέφσκι στο Υπόγειο

Εισηγητής: Μιχάλης Πέτρου - Ψυχαναλυτής
(μέλος του International Psychoanalytical Association)

Συντονιστής: Κώστας Μακρίδης - Λογοτέχνης

Συμμετέχουν οι ηθοποιοί: Αντώνης Κοκιαντώνης και Έλενα Χειλέτη

Παρασκευή 22/4/2016 • 19:30 μ.μ.

Κέντρο Λόγου και Τεχνών Τεχνοδρόμιο (Μουσείο “Το Πλουμιστό Ψωμί”)

Συνδιοργανωτής:

Κυπριακή Εταιρία Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας

Χορηγοί:

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

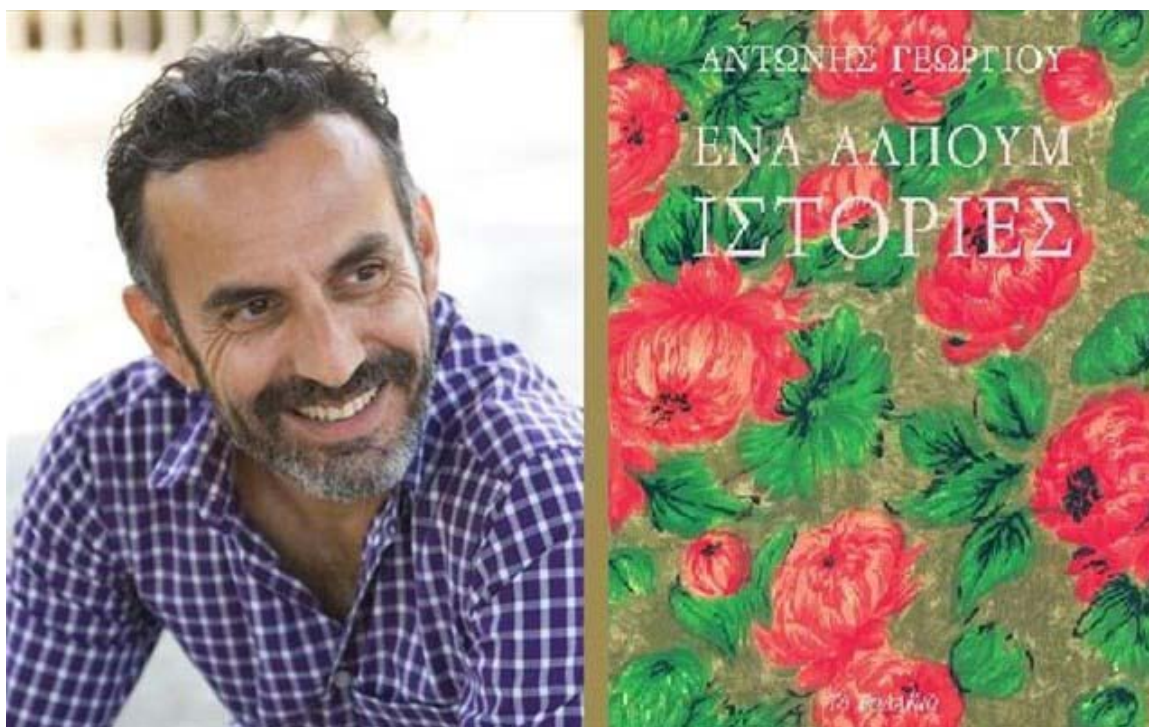
ΒΙΒΛΙΟΠΛΑΕΙΟ
ΚΠ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

Το διάβασμα
βλαπτει σοβαρά
τη βλακεία

Βραβείο Ευρωπαϊκής Λογοτεχνίας στον Αντώνη Γεωργίου

Η τελετή βράβευσης θα πραγματοποιηθεί στις Βρυξέλλες στις 31 Μαΐου

Ο Αντώνης Γεωργίου είναι ο ένας από τους δώδεκα νικητές του φετινού Ευρωπαϊκού Βραβείου Λογοτεχνίας, για το βιβλίο του «Ένα Αλπούμ Ιστορίες» από τις εκδόσεις «Το Ροδακίο». Το μυθιστόρημα αυτό απέσπασε και το Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας, ενώ μέρος του έχει δραματοποιηθεί και θα ανέβει στο σανίδι τον ερχόμενο Μάιο.

Το βραβείο λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EURL) καθιερώθηκε το 2009 και απονέμεται για όγδοη φορά φέτος. Απονέμεται κάθε χρόνο σε δώδεκα πρωτοεμφανιζόμενους συγγραφείς από διαφορετικές ευρωπαϊκές χώρες και αποσκοπεί στην προώθηση της πολιτιστικής και γλωσσικής πολυμορφίας καθώς και την κυκλοφορία της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας σε διασυνοριακό επίπεδο. Ο διαγωνισμός συνδιοργανώνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Ομοσπονδία Βιβλιοπωλών (EIBF), το Συμβούλιο Ευρωπαίων Συγγραφέων (EWC) και την Ομοσπονδία Ευρωπαίων Εκδοτών (FEP), στις χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα «Δημιουργική Ευρώπη».

Οι νικητές θα παραλάβουν το βραβείο τους από τον Tibor Navracsics, επίτροπο αρμόδιο για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τη νεολαία και τον αθλητισμό στα πλαίσια ειδικής τελετής στο Concert Noble των Βρυξελλών στις 31 Μαΐου.

Οι δώδεκα νικητές είναι: Christophe Van Gerrewey (Βέλγιο), Tanja Stupar-Trifunovi (Βοσνία-Ερζεγοβίνη), Benedict Wells (Γερμανία), Bjorn Rasmussen (Δανία), Paavo Matsin (Εσθονία), Jes FAs Carrasco (Ισπανία), Αντώνης Γεωργίου (Κύπρος), Gast Groeber (Λουξεμβούργο), Nenad Joldeski (πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας), Claudiu M. Florian (Ρουμανία), Jasmin B. Frelih (Σλοβενία), Selja Ahava (Φινλανδία).

Ο Αντώνης Γεωργίου είναι ο τρίτος Κύπριος που τιμάται με το συγκεκριμένο βραβείο, μετά τη Μυρτώ Αζίνα Χρονίδη (2010) και τον Αιμίλιο Σολωμού (2013).

Πηγή: <http://www.naftemporiki.gr/>

Βιβλιοθήκες Χωρίς Σύνορα και Google εγκαθιστούν "Κουτιά Ιδεών" για τους πρόσφυγες

Οι Βιβλιοθήκες Χωρίς Σύνορα αναπτύσσουν, με την υποστήριξη της Google, την πρωτοβουλία "Ideas Box" (Κουτί των Ιδεών) για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες στην Ευρώπη. Τα πρώτα δύο "κουτιά" ξεκίνησαν να λειτουργούν από τις αρχές Μαρτίου στην Ελλάδα, στη Λέσβο και στην Αθήνα.

Το "Ideas Box" είναι ένα κινητό κέντρο πρόσβασης σε πληροφορία σε μορφή μεγάλης εργαλειοθήκης, τοποθετημένο πάνω σε δυο παλέτες. Μπορεί να αποσυναρμολογηθεί και να

στηθεί σε λιγότερο από 20 λεπτά, δημιουργώντας έναν χώρο πολιτισμού, εκπαίδευσης και επικοινωνίας σχεδόν 28 τετραγωνικών μέτρων.

Προσφέρει σύνδεση σε διαδίκτυο, υπολογιστές και ταμπλέτες, εκπαιδευτικό υλικό, βιβλία, δυνατότητα κινηματογραφικής προβολής και πληροφορίες σχετικές με τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες υποδοχής.

Στόχος της πρωτοβουλίας είναι να προσφέρει ένα ασφαλές και φιλόξενο χώρο για παιδιά, εφήβους και ευάλωτα άτομα, προκειμένου να αντιμετωπίσουν το άγχος και την ανασφάλεια. Επίσης, παρέχοντας σύνδεση στο διαδίκτυο, βοηθά τους πρόσφυγες να αναζητήσουν οικεία τους πρόσωπα και να έλθουν σε επαφή με τους συγγενείς τους. Τα "κουτιά" παρέχουν ακόμη πρόσβαση σε αξιόπιστες πληροφορίες για νομικές και διοικητικές διαδικασίες, όπως για υπάρχοντες φορείς και υπηρεσίες στην περιοχή που βρίσκονται.

Το πρώτο "Ideas Box" στην Ελλάδα εγκαταστάθηκε στο κέντρο φιλοξενίας Μόρια στη Λέσβο - σε συνεργασία με την οργάνωση "Save The Children" - και στο κέντρο φιλοξενίας του Ελαιώνα στην Αθήνα. Σύντομα θα εγκατασταθούν και άλλα τέτοια "κουτιά" στη Γερμανία, την Τουρκία και στη Γαλλία. Το πρόγραμμα υποστηρίζεται από την Google.org, το φιλανθρωπικό τμήμα της Google.

Οι Βιβλιοθήκες Χωρίς Σύνορα (www.bibliosansfrontieres.org), που δημιουργήθηκαν το 2007, είναι μια μη-κερδοσκοπική οργάνωση που υποστηρίζει την πρόσβαση στην πληροφορία, στην εκπαίδευση, καθώς και την διατήρηση πολιτισμών και τοπικών χαρακτηριστικών μέσα από τη δημιουργία, την υποστήριξη και την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών.

Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ

Οι κινητές βιβλιοθήκες της Αιθιοπίας με αλογάκια!

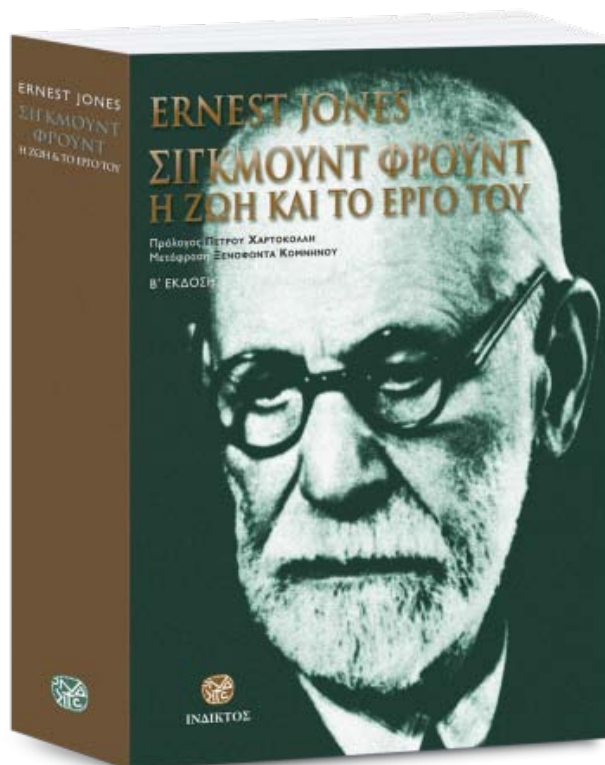
Η Horse-Powered Literacy (σ.σ. Παιδεία με Ιπποδύναμη), βάζει τα βιβλία στα χέρια παιδιών που κυριολεκτικά δεν είχαν ποτέ τους τη δυνατότητα να διαβάσουν. Ένα αλογάκι, ο αναβάτης του και τα βιβλία που κουβαλούν μαζί τους φτάνουν εκεί όπου τα αυτοκίνητα και τα μηχανάκια δεν μπορούν, ώστε να προσφέρουν στα παιδιά αλλά και στους μεγάλους που το επιθυμούν σημαντική γνώση. Το άλογο προσεγγίζει δυσπρόσιτες περιοχές, κυρίως απομονωμένα χωριά, σταματά σε ένα δέντρο στο κέτρο και όλα τα παιδιά μαζεύονται ολόγυρα. Τότε ο αναβάτης, που είναι και δάσκαλος, διαβάζει ιστορίες στα παιδιά και τους διδάσκει γραφή και ανάγνωση. Το μεγάλο ποσοστό αναλφαριθμητισμού της Αιθιοπίας υπογραμμίζει από μόνο του το πόσο σημαντική είναι αυτή η δράση, που υλοποιείται από τη ΜΚΟ EthiopiaReads.

Είδατε, τελικά έγινα κάτι» Σίγκμουντ Φρόυντ: Η ζωή & το έργο του

Επιμέλεια: Ελένη Γκίκα

Το όνομά του, ψωμοτύρι στα χείλη μας.

Η θεωρία του, θεωρία που σημάδεψε τον προηγούμενο – και όχι μόνο – αιώνα.

Ο πατήρ της ψυχανάλυσης, απαραίτητος όσο τίποτα άλλο στις παράλογες μέρες μας, είναι περισσότερο γνωστός κι από το έργο του.

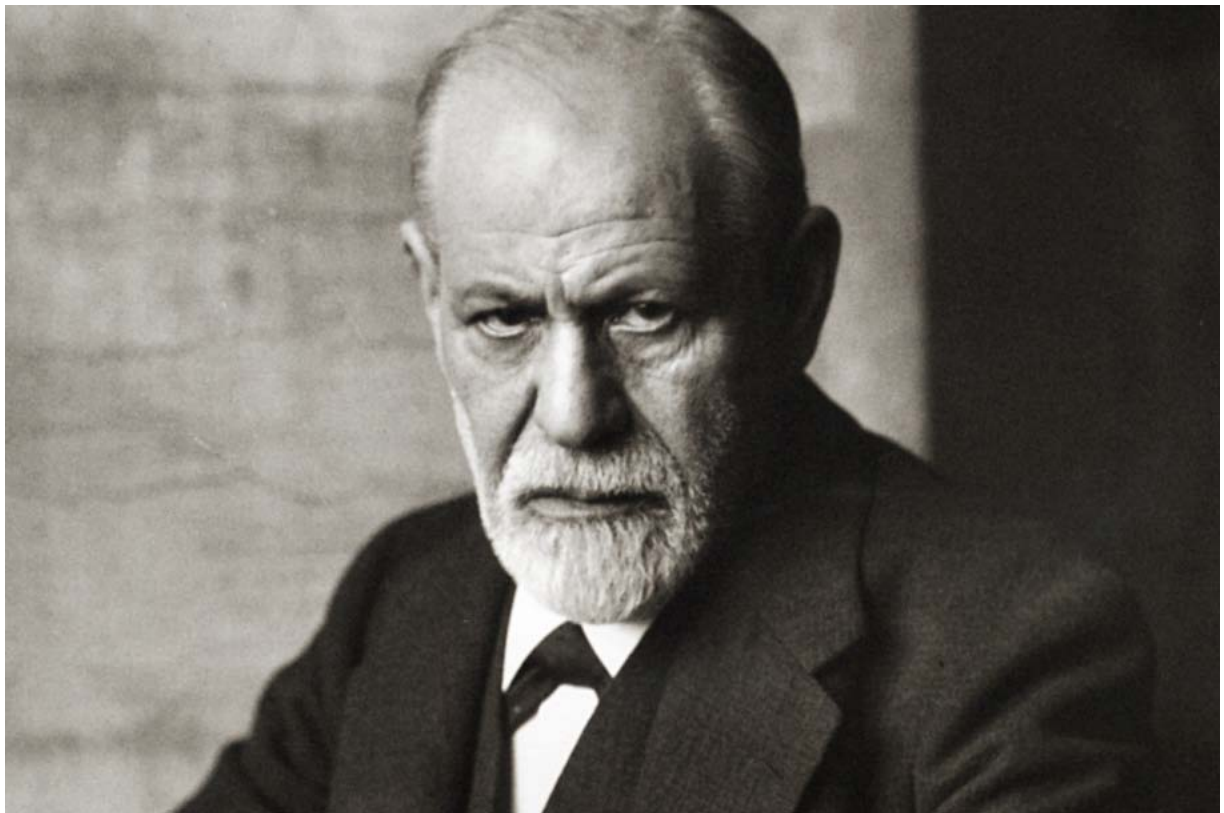
Ούτως ή άλλως, ένα όνομα σχεδόν μυθικό, ακόμα κρατά αινίγματα και γρίφους στη ζωή και το έργο του.

Παρ' ότι τόνοι χαρτιού έχουν ξοδευτεί μέχρι τώρα και για το ένα και για το άλλο. Τα περισσότερα έργα του κυκλοφορούν μεταφρασμένα σε όλες τις γλώσσες. Και όσο για απόπειρες βιογραφιών, περισσότερη συσκότιση μέχρι τώρα κατόρθωσαν να προξενήσουν. Έτσι όπως παρουσίαζαν σ' όλους μας ένα πρόσωπο κατακερματισμένο.

Η πλέον έγκυρη βιογραφία του θεωρείται εκείνη του Έρνεστ Τζούνς, που υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς οπαδούς, μαθητής και φίλος του για σαράντα περίπου χρόνια. Στην οποία κατορθώνει να χαρτογραφήσει όχι μόνο τη ζωή του δασκάλου του, αλλά και την ψυχανάλυση. Η εξέλιξη της οποίας είναι συνυφασμένη με την πνευματική, επαγγελματική και κοινωνική πορεία του δημιουργού της.

Διότι εκείνο που κάνει μοναδική αυτή τη βιογραφία του Φρόυντ είναι η έγκυρη και εμπειριστατωμένη παρουσίαση της ψυχαναλυτικής θεωρίας έτσι όπως την ανέπτυξε ο Φρόυντ κατά τη διάρκεια της δημιουργικής του σταδιοδρομίας. Ξεκινά από τις έρευνές του γύρω από τη γένεση της υστερίας και γενικότερα των νευρώσεων, με τη θεωρία να αρχίζει να συστηματοποιείται στο μνημειώδες έργο του για τα όνειρα στις αρχές του εικοστού αιώνα. Συνεχίζει με τη διερεύνηση της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης του ατόμου, με το οιδιπόδειο σύμπλεγμα ως τον κεντρικό πυρήνα όχι απλώς των νευρώσεων αλλά του ψυχισμού του κάθε ανθρώπου, σαν ένα πεπρωμένο που κατευθύνει την κοινωνικοποίησή του με τη δημιουργία του υπερεγώ, της συνείδησης του καλού και του κακού. Θέματα που αναπτύσσονται παράλληλα με τα φαινόμενα του ναρκισσισμού, του μαζοχισμού και της επιθετικότητας, των σεξουαλικών αποκλίσεων και της δημιουργικότητας, ως απότοκα της πνευματικής πορείας του Φρόυντ.

Διαβάζουμε στο βιβλίο:

«Ο Σίγκμουντ Φρόυντ γεννήθηκε στις 6:30 μ.μ. της 6ης Μαΐου του 1856, στην οδό Schlossergasse 117, στο Freiberg της Μοραβίας, και πέθανε στις 23 Σεπτεμβρίου του 1939, στην οδό Maresfield Gardens 20, στο Λονδίνο. Η τότε οδός Schlossergasse έχει έκτοτε μετονομαστεί προς τιμήν του σε Freudova ulice...

... Το μωρό γεννήθηκε με τόσο πλούσια, μαύρα, σπαστά μαλλιά που η νεαρή μητέρα του, του έβγαλε το παρατσούκλι «το αραπάκι» της. Όταν ενηλικιώθηκε τα μαλλιά και τα μάτια του ήσαν πολύ σκούρα, αλλά η επιδερμίδα του δεν ήταν μελαμψή. Γεννήθηκε με εβρική κουκούλα, γεγονός που, καθώς πίστευε ο κόσμος, εξασφάλιζε μελλοντική ευτυχία και φήμη. Και όταν μια μέρα μια γριά που η νεαρή μητέρα συνάντησε τυχαία σ' ένα ζαχαροπλαστείο ενίσχυσε την πίστη αυτή πληροφορώντας την ότι είχε φέρει στον κόσμο έναν μεγάλο άνδρα, η υπερήφανη και ευτυχής μητέρα πίστεψε ακράδαντα στην πρόρρηση>.

Στην πορεία όλα έμοιαζαν να τρέχουν.

Εκείνο, όμως, που κυριολεκτικά σημάδεψε τη ζωή του ανδρός ήταν η ρήση του αγαπημένου του Γκαίτε:

«Το πρώτο και το τελευταίο πράγμα που απαιτείται από την ιδιοφυία είναι η αγάπη για την αλήθεια».

Έτσι πορεύτηκε κι αυτό έγινε το νόημα της ζωής και της αναζήτησής του:

«Να αντέχεις όλες τις γυμνές αλήθειες

Και ό,τι συμβαίνει ήρεμος να αντιμετωπίζεις,

Αυτό είναι η ύψιστη ανωτερότητα».

Ύψιστη ανωτερότητα, όμως, που πολύ δύσκολα από κάποιον κατακτείται, διότι όπως πολύ σωστά έχει επισημάνει ο Νίτσε και εκείνος ως ψυχίατρος ακόμα καλύτερα γνώριζε:

«Ο εαυτός μας είναι καλά κρυμμένος από τον εαυτό μας: απ' όλους τους θησαυρούς ο δικός μας είναι ο τελευταίος που ξεθάβεται».

ΜΙΚΡΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΑ «ΜΕΓΑΛΗ ΖΩΗ».

Όλοι γνωρίζουμε πια ότι οι επιπτώσεις που είχε η ψυχανάλυση πάνω στη ζωή της Δύσης είναι ανυπολόγιστες. Αρχίζοντας ως θεωρία για ορισμένες ψυχικές ασθένειες, εξελίχθηκε στη συνέχεια σε μια ριζικά νέα και βαρυσήμαντη θεωρία για τον ίδιο τον ψυχισμό...

Οι έννοιές της εδραιώθηκαν στη λαϊκή σκέψη, αν και συχνά ακατέργαστη και ενίοτε διαστρεβλωμένη μορφή, δημιουργώντας όχι μόνο ένα καινούργιο λεξιλόγιο, αλλά και ένα νέο τρόπο κρίσης. Είναι αναπόφευκτο να είμαστε περίεργοι για τον προσωπικό τρόπο ζωής του ανθρώπου που επέφερε τη βαθιά αυτή αλλαγή που έχει διαποτίσει τις πνευματικές μας συνήθειες, ακόμη περισσότερο δε για τον λόγο ότι οι ιδέες του Φρόυντ αναφέρονται στην ίδια την ύπαρξή μας ως πρόσωπα και για τον λόγο ότι σχεδόν πάντα βιώνονται με έναν έντονα προσωπικό τρόπο...

Διότι μέρος της γοητείας, απ' ότι αντιλαμβανόμαστε εκπορεύεται από τη συμφωνία που υπάρχει ανάμεσα στη ζωή και το έργο του Φρόυντ.

Του Φρόυντ που δίχως ποτέ του ν' απολογείται, ήλπιζε πάντα να γίνει μια μεγαλοφυΐα, έχοντας δηλώσει πριν απ' αυτό την πρόθεσή του να γίνει ήρωας. Τούτο σχετίζεται σίγουρα με το γεγονός ότι, όπως και ο ήρωας του πιο αγαπημένου του από τα μυθιστορήματα του Ντίκενς, του «Δαβίδ Κόππερφιλντ», είχε γεννηθεί με μια εμβρυική κουκούλα, σημάδι μιας ξεχωριστής μοίρας. Ήταν ένα από εκείνα τα παιδιά για τα οποία εκκεντρικοί ξένοι προφήτευαν ότι θα γίνει μέγας και τρανός, βασίζοντας την πρόρρησή τους στην εμφάνισή του...

Το κατ' ουσίαν, όμως, «μαγικό πλεονέκτημα» προερχόταν από την ιδιαίτερη υπόληψη που του είχε η μητέρα του. «Ένας άνθρωπος που υπήρξε ο αδιαφιλονίκητος ευνοούμενος της μητέρας του διατηρεί ισόβια το αίσθημα ενός κατακτητή, τη βεβαιότητα εκείνη για την επιτυχία που γίνεται συχνά αιτία επιτυχίας και στην πράξη».

Ήταν το μεγαλύτερο από τα επτά παιδιά που επέζησαν – με τον μοναδικό αδελφό του τον χώριζαν δέκα χρόνια και πέντε αδελφές – και οι ελπίδες της οικογένειας είχαν επικεντρωθεί επάνω του, οι μεγάλες εκείνες προσδοκίες που οι εβραϊκές οικογένειες ενδέχεται να στηρίζουν στους γιους τους...

Ο ίδιος – με τη σειρά του- δούλεψε συνετά και σκληρά, επιβάλλοντας κιόλας στον εαυτό του τους πιο αυστηρούς κανόνες της σεξουαλικής ηθικής, εντούτοις έλεγε πως ήταν «υπέρ μιας ασυγκρίτως πιο ελεύθερης σεξουαλικής ζωής» από εκείνη που η κοινωνία ήταν πρόθυμη να επιτρέψει.

Αποτελεί στοιχείο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος στη ζωή του Φρόυντ ότι τα πρώιμα όνειρα για επιτεύγματα εκπληρώθηκαν σχετικά αργά, ότι οι δυνάμεις που τον χαρακτήριζαν δεν εκδηλώθηκαν παρά μονάχα στα μέσα της ζωής του.

Και είναι άξιον θαυμασμού το γεγονός πως μεσήλιξ πια με οικογενειακές υποχρεώσεις και μια καθ' όλα συμβατική αντίληψη, διακινδύνευσε τη σταδιοδρομία του για χάρη μιας θεωρίας που αποτελούσε ανάθεμα για τις κορυφές του επαγγέλματός του.

Αξιοπερίεργο πάλι γεγονός αποτελεί η αίσθηση που είχε ο Φρόυντ για τα πνευματικά του χαρίσματα. Μ' αυτά δεν ήταν ποτέ ικανοποιημένος. Αυτό που φανταζόταν ότι θα μπορούσε να πει στον θεό αν ποτέ έμελλε να σταθεί ενώπιόν του ήταν κυρίως το παράπονό του ότι δεν του είχε δοθεί «ένας καλύτερος διανοητικός εξοπλισμός». Είναι πολύ γνωστή μια από τις αποτιμήσεις του για τα πνευματικά του γνωρίσματα:

«... Δεν είμαι στην πραγματικότητα ένας άνθρωπος της επιστήμης, ένας παρατηρητής, ένας πειραματιστής, ούτε βέβαια ένας στοχαστής. Δεν είμαι παρά από ιδιοσυγκρασία ένας conquistador- ένας τυχοθήρας, αν θέλετε να μεταφράσετε τη λέξη- με την περιέργεια, την τόλμη και το πείσμα που ανήκουν σε τέτοιας λογής πλάσματα».

Και στο φινάλε, όσο διανοητικά λαμπρές κι αν φαίνονται τώρα οι ανεπτυγμένες ιδέες του, αυτές δεν έδιναν το αίσθημα του λαμπρού, όταν τις συνελάμβανε' το αίσθημα ήταν μάλλον αυτό της υπομονής, της υποταγής στα γεγονότα, της επιμονής.

Κατά συνέπεια, σίγουρα, τα «καλά» και τα «λαμπρά» ήρθαν αργά, και φυσικά και με τον ίδιο να μην κουράζεται να προσπαθεί. Δεν είναι μόνο που στα εβδομήντα του μπόρεσε να καταπιαστεί με τις ριζικές αναθεωρήσεις της θεωρίας του για τη νεύρωση που εκτίθενται στο «Αναστολή, Σύμπτωμα και Άγχος», αλλά και στο γεγονός ότι όλες οι ανθρώπινες σχέσεις του συνεχίζουν να είναι μεγάλης σημασίας για κείνον, συμπεριλαμβανομένης και της σχέσης εκείνης που πολλοί άνθρωποι προχωρημένης ηλικίας βρίσκουν δύσκολο και συχνά αδύνατο να διατηρήσουν – της σχέσης με τον εαυτό τους.

Στα ύστερα χρόνια της ζωής του ο Φρόυντ απόλαυσε έναν θρίαμβο κατά πολύ μεγαλύτερο απ' ό,τι είχε ποτέ ονειρευτεί στα νιάτα του. Τα εβδομηκοστά του γενέθλια γιορτάστηκαν δημόσια στη Βιέννη και ακολούθησαν και άλλες τιμές. Το κύρος του στην κοινότητα των διανοουμένων μπορεί να ήταν ακόμη αμφιλεγόμενο, αλλά δεν έπαυε ως εκ τούτου να είναι και τεράστιο.

Τα τελευταία χρόνια του Φρόυντ ήσαν και τα πιο σκοτεινά. Οι αποσκιρτήσεις δύο από των πιο ακριβών του συνεργατών χαρακτηρίζουν την εμπειρία του Φρόυντ την περίοδο αυτή. Δεν είχε πάρει ποτέ του αψήφιστα την αποσκίρτηση και η ρήξη με τον Jung ιδιαίτερα τον είχε πληγώσει προσωπικά. Αλλά οι αποσκιρτήσεις του Rank και του Ferenczi ήταν άλλου είδους. Ιδιαίτερα για τον Ferenczi μιλούσε σα να ήταν παιδί του.

Εκείνο όμως που στάθηκε για κείνον το σκληρότερο, ήταν η βαριά σκιά του θανάτου. Ο Anton von Freund, που είχε αναλάβει να προωθήσει την υπόθεση της ψυχανάλυσης με την βοήθεια της σημαντικής του παρουσίας και με τον οποίο ο Φρόυντ ήταν βαθιά δεμένος, πέθανε στα 1920 από καρκίνο, αφού υπέφερε φρικτά για πολύ καιρό. Λίγες μέρες αργότερα ο Φρόυντ έμαθε για τον θάνατο της εικοσιεξάχρονης, όμορφης θυγατέρας του Sophie, που την αποκαλούσε το «Κυριακάτικο παιδί» του. Στα 1923 ο γιος της Sophie, ο Heinz, πέθανε σε ηλικία

τεσσάρων χρονών. Ο Φρόντ αγάπησε ιδιαιτέρως το εγγονάκι του αυτό- έλεγε ότι αντιπροσώπευε γι' αυτόν όλα του τα παιδιά και εγγόνια- και ο θάνατός του ήταν ένα τρομερό πλήγμα. Βίωσε τον κάθε θάνατο σαν να έχανε ένα κομμάτι του εαυτού του.

Στα 1923 έμαθε ότι είχε καρκίνο της γνάθου. Έγιναν τριάντα τρεις επεμβάσεις, όλες αρκούντως επώδυνες και για δεκαέξι χρόνια έμελλε να ζήσει με πόνους, συχνά οξύτατους. Το προσθετικό που φορούσε ήταν άβολο και οδυνηρό, παραμορφώνοντας το πρόσωπο και την ομιλία του και όπως ξέρουμε ήταν ένας άνθρωπος που δεν του έλειπε η ματαιοδοξία...

Τίποτε, ωστόσο, δεν τον λυγίζει και τίποτε στην πραγματικότητα δεν τον καταβάλλει. Συχνά λει οί είναι καταβεβλημένος, αλλά δεν είναι. Επανειλημμένα κάνει λόγο για την αδιαφορία του, αλλά το έργο συνεχίζεται. Η «Δυσφορία στον Πολιτισμό», κάνει την εμφάνισή του στα εβδομήντα τρία του χρόνια. Όταν πεθαίνει ογδόντα τριών χρονών γράφει την «Επιτομή της ψυχανάλυσης». Βλέπει ασθενείς μέχρι και έναν μήνα πριν πεθάνει.

Μπορεί να υπήρξε, όπως συχνά έλεγε, αδιάφορος απέναντι στην ίδια του τη ζωή, χωρίς να νοιάζεται αν θα ζούσε ή θα πέθαινε. Όσο όμως ζούσε, δεν ήταν αδιάφορος απέναντι στον εαυτό του. Κι αυτός ο ηρωικός εγωισμός, είναι σίγουρα, όπως άφησα να εννοηθεί, το μυστικό του ηθικού του είναι.

Τι άλλο τον παρακινούσε, έτσι κουρασμένος όπως ήταν και με τόσο μεγάλο φορτίο, να πιστεύει ότι όφειλε να απαντά σε όλα τα γράμματα αγνώστων επιστολογράφων – να γράφει, λόγου χάριν, τόσο εν εκτάσει, στα αγγλικά, και με τέτοια σοβαρή έγνοια σε μια γυναίκα στην Αμερική που είχε απευθυνθεί αναστατωμένη σ' αυτόν σχετικά με την ομοφυλοφιλία του γιου της;

Όλα τα χρόνια που υπέφερε οικτρά – προς το τέλος παρομοίαζε τον κόσμο του μ' «ένα νησάκι πόνου που έπλεε σε μια θάλασσα αδιαφορίας»- συγκατατέθηκε να πάρει ασπιρίνη. Έλεγε πως προτιμούσε να σκεφτεί καθαρά. Μονάχα όταν ένιωθε πια σίγουρος ότι είχε επιβιώσει του εαυτού του ζήτησε ηρεμιστικό που τον βοήθησε να περάσει από τον ύπνο στον θάνατο.

Ο Φρόντ – κατά τον Lionel Trilling- ενδεχομένως και να βρήκε στον Ernest Jones «τον προορισμένο από τη μοίρα και καθ' όλα αρμόδιο βιογράφο».

ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΕΙΑ (1860- 1873).

Τα πρώτα χρόνια στη Βιέννη ήσαν προφανώς πολύ δυσάρεστα. Ο Φρόντ έλεγε αργότερα ότι θυμόταν πολύ λίγα πράγματα από την πρώιμη περίοδο μεταξύ τριών και τεσσάρων χρονών: «Ήσαν δύσκολοι καιροί και δεν αξίζουν να τους θυμάται κανείς».

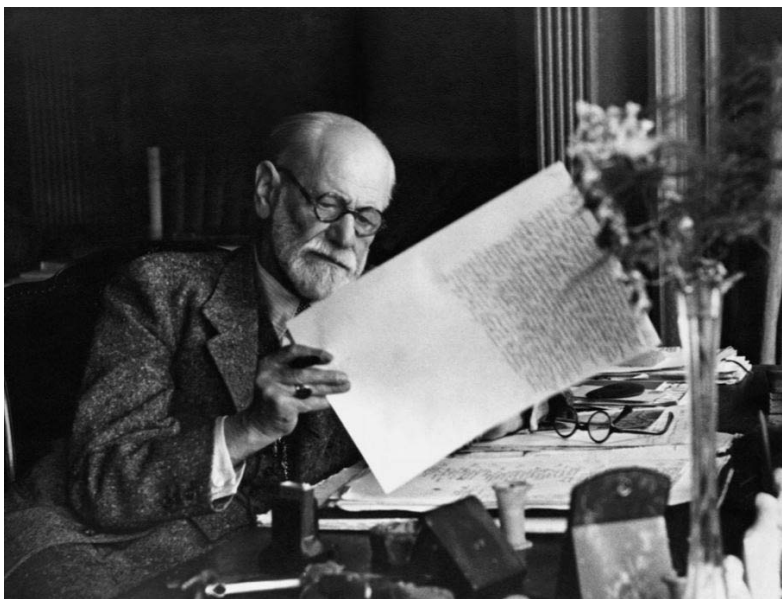
Οι συνεχείς μνήμες του Φρόνυτ άρχισαν στα επτά του χρόνια. Υπάρχουν μονάχα πέντε περιστατικά ανάμεσα στις ηλικίες των τριών και επτά χρονών που έφτασαν ως εμάς. Το πρώτο, που το διηγήθηκε η μητέρα του, έχει ως εξής: είχε λερώσει μια καρέκλα με τα βρώμικα χέρια του, αλλά την παρηγόρησε με την υπόσχεση ότι θα γινόταν ένας σπουδαίος άνθρωπος όταν μεγάλωνε και τότε θα της αγόραζε μια άλλη- ένα ακόμη παράδειγμα αυτού που στις μέρες μας ονομάζουμε επανορθωτική τάση, συγγενής με την παλαιότερη υπόσχεσή του στον πατέρα του να αγοράσει ένα κόκκινο κρεβάτι. Είναι μια ένδειξη ότι η αγάπη ήταν ισχυρότερη από την επιθετικότητα. Το επόμενο και πιο ενδιαφέρον το διηγήθηκε ο ίδιος.

Ήταν η μόνη του σχεδόν ενθύμηση από τα χρόνια αυτά. Όταν ήταν πέντε χρονών, ο πατέρας του έδωσε σ' αυτόν και στη μικρή αδελφή ένα βιβλίο (μια διήγηση ενός ταξιδιού διαμέσου της Περσίας) με τη σκανδαλιάρικη πρόταση να διασκεδάσουν σχίζοντας από το βιβλίο τις χρωματιστές εικόνες του: το δίχως άλλο ένας διόλου αυστηρός πατέρας. Ήταν μια ιδιόρρυθμη μορφή εκπαίδευσης, αλλά είχε αποτέλεσμα. Ο Φρόνυτ μετέπειτα ανήγαγε στο επεισόδιο αυτό την προέλευση του παλαιότερου πάθους της ζωής του- να συλλέγει και να έχει στην κατοχή του βιβλία.

Μια άλλη ανάμνηση είναι αυτή της μητέρας του να τον διαβεβαιώνει στην ηλικία των έξι χρονών ότι είμαστε φτιαγμένοι από χώμα και επομένως πρέπει να επιστέψουμε στο χώμα. Όταν εξέφρασε τις αμφιβολίες του γι' αυτή τη δυσάρεστη δήλωση, εκείνη έτριψε τα χέρια της και του έδειξε τα σκούρα τρίμματα επιδερμίδας που βγήκαν ως αντιπροσωπευτικό δείγμα του χρώματος από το οποίο είμαστε φτιαγμένοι. Η έκπληξή του δεν είχε όρια και για πρώτη φορά συνέλαβε κάποιαν αίσθηση του αναπόφευκτου. Όπως το διατύπωσε ο ίδιος: «Πρώτη φορά συναίνεσα στην ιδέα που αργότερα άκουσα να εκφράζεται με τα λόγια: «Οφείλεις στη φύση έναν θάνατο».

Ένα άλλο περιστατικό αναφέρεται στη συνειδητή ανάμνηση να έχει ουρήσει (από σκοπού) στην κρεβατοκάμαρα των γονέων του σε ηλικία επτά ή οκτώ χρονών και να επιτιμάται από τον πατέρα του, ο οποίος για να τον δοκιμάσει, επέτρεψε στον εαυτό του την αναφώνηση: «Αυτό το παιδί δεν πρόκειται ποτέ του να γίνει τίποτα», μια εκτίμηση ξένη προς την συνήθη υπερηφάνεια του πατέρα του για τον γιο του. Έγραψε γι' αυτό: «Αυτό θα πρέπει να ήταν μια τρομερή ύβρις προς τη φιλοδοξία μου, γιατί νύξεις στη σκηνή αυτή επανέρχονται ξανά και ξανά στα όνειρά μου και πηγαίνουν μονίμως χέρι με χέρι με απαριθμήσεις των επιτευγμάτων και επιτυχιών μου, σάμπως να ήθελα να πω: «Είδατε, τελικά έγινα κάτι».

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ:

«Μετά από σαράντα ένα χρόνια άσκησης της ιατρικής, η αυτογνωσία μου, μου λειπει ότι ποτέ δεν υπήρξα στην πραγματικότητα γιατρός με την ακριβή σημασία της λέξης. Έγινα γιατρός όντας αναγκασμένος να παρεκκλίνω από τον αρχικό μου σκοπό και ο θρίαμβος της ζωής μου βρίσκεται στο ότι μετά από ένα μακρύ, παρακαμπτήριο ταξίδι, έχω βρει ξανά τον δρόμο μου πίσω στο πρωινό μονοπάτι. Δεν ξέρω να είχα στα πρώτα μου χρόνια την οποιαδήποτε λαχτάρα να βοηθήσω τη βασανιζόμενη ανθρωπότητα. Η έμφυτη σαδιστική μου τάση δεν ήταν πολύ ισχυρή, έτσι δεν είχα καμία ανάγκη να αναπτύξω αυτό ακριβώς από τα παράγωγά της. Ούτε έπαιξα ποτέ «τον γιατρό» η παιδική μου περιέργεια προφανώς διάλεξε άλλα μονοπάτια. Στη νεότητά μου ένιωθα μια ακατάσχετη ανάγκη να καταλάβω κάτι από τα αινίγματα του κόσμου όπου ζούμε και ίσως να συνεισφέρω κιόλας κάτι στη λύση τους. Το πιο ελπιδοφόρο μέσο για την επίτευξη αυτού του σκοπού έδειχνε να είναι το να γραφτώ στην ιατρική σχολή αλλά ακόμη και τότε πειραματιζόμουν – ανεπιτυχώς – με τη ζωολογία και τη χημεία, μέχρι τελικά, υπό την επιρροή του Brucke, ης μεγαλύτερης αυθεντίας που με επηρέασε περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο στη ζωή μου, να κατασταλάξω στη φυσιολογία, μολονότι τα χρόνια εκείνα αυτή ήταν υπερβολικά στενά περιορισμένη στην ιστολογία. Μέχρι τότε είχα ήδη περάσει όλες τις εξετάσεις στα ιατρικά μαθήματα τύποτε, ωστόσο, το σχετικό με την ιατρική δεν τραβούσε το ενδιαφέρον μου, ώσπου ο καθηγητής που σεβόμουν τόσο βαθιά με προειδοποίησε ότι λαμβανομένων υπ' όψιν των περιορισμένων υλικών μου πόρων δεν θα ήταν δυνατόν να ακολουθήσω θεωρητική σταδιοδρομία. Έτσι πέρασα από την ιστολογία του νευρικού συστήματος στη νευροπαθολογία και έπειτα παρακινημένος από καινούργιες επιρροές άρχισα να ενδιαφέρομαι για τις νευρώσεις. Δεν πιστεύω καθόλου, εντούτοις, ότι η έλλειψη γνήσιου ιατρικού ταμπεραμέντου από τη μεριά μου έβλαψε πολύ τους ασθενείς μου. Γιατί δεν είναι προς μεγάλο όφελος των ασθενών, αν το θεραπευτικό ενδιαφέρον του γιατρού

τους παρουσιάζει μια υπερβολικά έκδηλη συναισθηματική έξαρση. Βοηθούνται καλύτερα αν αυτός επιτελεί το καθήκον του ψύχραιμα και, όσο αυτό είναι δυνατόν, με ακρίβεια».

ΑΥΤΟΑΝΑΛΥΣΗ:

Στο τελευταίο από τα γράμματα αυτά (στον Fliess) ο Φρόυντ διηγήθηκε πώς ζήτησε από τη μητέρα του να μάθει για τα πρώτα παιδικά του χρόνια. Έλαβε με τον τρόπο αυτό μια αντικειμενική επιβεβαίωση για την αλήθεια των αναλυτικών ευρημάτων του και πήρε επιπλέον πληροφορίες, λόγου χάριν για τη νταντά, που ξεκαθάρισαν κάποια πράγματα που τον έφεραν σε αμηχανία. Παρατήρησε ότι η αυτοανάλυσή του υποσχόταν να έχει τεράστια αξία γι' αυτόν αν συνεχιζόταν μέχρι τέλους. Είχε ανακαλύψει στον εαυτό του το πάθος για τη μητέρα του και τη ζήλια για τον πατέρα του, ένιωθε σίγουρος ότι αυτό αποτελούσε ένα γενικό ανθρώπινο χαρακτηριστικό και από αυτό θα μπορούσε κανείς να καταλάβει την ισχυρή απήχηση του μύθου του Οιδίποδα. Πρόσθεσε μάλιστα και μian αντίστοιχη ερμηνεία της τραγωδίας Άμλετ. Προφανώς το μυαλό του δούλευε τώρα ολοταχώς και μπορούσε να κάνουμε λόγο ακόμη και για αιφνίδιες διαισθήσεις.

Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΝΕΙΡΩΝ (1895- 1899)

Κατά γενική ομολογία «Η ερμηνεία των ονείρων» είναι το μείζον έργο του Φρόυντ, εκείνο μέσω του οποίου το όνομά του θα παραμείνει πιθανόν όσο περισσότερο δυνατόν στη μνήμη. Η άποψη του ίδιου του Φρόυντ φαίνεται να συμφωνεί με την κρίση αυτή. Όπως έγραφε στον πρόλογό του στην Τρίτη αγγλική έκδοση: «Ενόραση σαν κι αυτήν λαχαίνει μια φορά μονάχα στη ζωή». Ήταν ένα τέλειο παράδειγμα του χαρίσματος να βρίσκει κανείς πολύτιμα πράγματα σε απίθανα μέρη, γιατί η ανακάλυψή του για το τι σημαίνουν τα όνειρα έγινε εντελώς συμπτωματικά- θα μπορούσε να πει κανείς σχεδόν τυχαία- όταν ο Φρόυντ ήταν απασχολημένος στη διερεύνηση του νοήματος των ψυχονευρώσεων.

Τον ρώτησα κάποτε ποια από τα έργα του προτιμούσε και έφερε από τα ράφια την «Ερμηνεία των ονείρων» και τις «Τρεις πραγματείες για τη θεωρία της σεξουαλικότητας», λέγοντας: «Ελπίζω πως αυτό σύντομα θα απαρχαιωθεί με το να είναι γενικώς αποδεχτό, αλλά το άλλο θα πρέπει να διαρκέσει περισσότερο». Έπειτα με ένα ήρεμο χαμόγελο, πρόσθεσε: «Φαίνεται πως το 'χει η μοίρα μου να ανακαλύπτω μόνο το προφανές: ότι τα παιδιά έχουν σεξουαλικές αισθήσεις, πράγμα που γνωρίζει κάθε νταντά' και ότι τα όνειρα της νύχτας είναι εξίσου με τα όνειρα της ημέρας μια εκπλήρωση επιθυμίας».

Πηγή: <http://fractalart.gr/>

Όταν ο Φρόιντ διάβασε τον Ντοστογιέφσκι

Του Γιώργου Λαμπράκου

Οι ποιητές είναι οι ανεπίσημοι νομοθέτες του κόσμου - Π.Μπ. Σέλεϊ

Η στενή σχέση του Σίγκμουντ Φρόιντ με τη λογοτεχνία είναι γνωστή και πολυερμηνευμένη. Ο δόκτωρ νευρολογίας και θεμελιωτής της ψυχανάλυσης διάβαζε φανατικά λογοτεχνία από μικρή ηλικία και έτσι γνώριζε άριστα τους κλασικούς συγγραφείς, αρχαίους και νεότερους, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην ποίηση. Η γνώση αυτή τροφοδοτούσε σε σημαντικότερο βαθμό την ψυχολογική του σκέψη, αλλά και τον περίτεχνο (ακόμα και «λογοτεχνικό», όπως θεωρεί ο Χάρολντ Μπλουμ) τρόπο γραφής του: άλλοτε ο Φρόιντ ενίσχυε τις θεωρίες του επιστρατεύοντας εκ των υστέρων κάποια λογοτεχνικά παραδείγματα, άλλοτε η ίδια η λογοτεχνία τον επηρέαζε άμεσα, γεννώντας του ιδέες και διαισθήσεις για την ανθρώπινη κατάσταση.

Ωστόσο, σημασία έχει ότι το ενδιαφέρον του Φρόιντ, και της ψυχανάλυσης γενικότερα, για τη λογοτεχνία και τις άλλες τέχνες είναι καθαρά και πρωτίστως ψυχολογικό, όχι αισθητικό. Αυτό σημαίνει πως ο Φρόιντ δεν ενδιαφέρεται τόσο να μας πει ποια λογοτεχνικά ή άλλα έργα έχουν (αισθητική) αξία, όσο το τι φανερώνουν αυτά τα έργα για την ανθρώπινη ψυχολογία και γιατί.

Διαχρονικές και πανανθρώπινες ιδέες

Η παραπάνω θέση διαφαίνεται και στον κομψό τόμο που ανθολογεί πέντε συναφή κείμενά του, με τον γενικό τίτλο Ο Ντοστογιέφσκι και η πατροκτονία (εκδ. Πατάκη). Σε αυτό το πρώτο και γνωστότερο δοκίμιό του, ο Φρόιντ ασχολείται με την πολυδιάστατη, σχεδόν αχανή προσωπικότητα του κορυφαίου Ρώσου πεζογράφου. Στόχος του δεν είναι να μας πείσει ότι τα έργα του Ντοστογιέφσκι είναι σημαντικά από λογοτεχνική σκοπιά, αλλά να δείξει πώς ορισμένες βασικές έννοιες και αρχές της ψυχανάλυσης (το οιδιπόδειο σύμπλεγμα, η αμφιθυμία, η νεύρωση, ο ναρκισσισμός, η αμφισεξουαλικότητα) μπορούν να «αναγνωσθούν» στο έργο του Ντοστογιέφσκι. Κατ' επέκταση, ότι ισχύουν σε διαχρονικό και πανανθρώπινο επίπεδο.

«Για τον Ντοστογιέφσκι, ο εγκληματίας φαντάζει σχεδόν σαν σωτήρας που επωμίζεται το φορτίο της ενοχής, το οποίο θα έπρεπε διαφορετικά να φέρουν οι άλλοι»

Ο Φρόιντ στέκεται ειδικότερα στο ζήτημα του «εγκληματία» στα έργα του Ντοστογιέφσκι. Οι περισσότερες παρατηρήσεις του, εύστοχες ούτως ή άλλως, αξιώνουν γενικευμένη ισχύ: «Για τον εγκληματία, δύο είναι τα βασικά χαρακτηριστικά: ο άκρατος εγωισμός και η έντονη τάση προς την καταστροφή· κοινή σε αμφότερα αλλά και προϋπόθεση για την εκδήλωσή τους είναι η απουσία αγάπης». Και παρακάτω: «Για τον Ντοστογιέφσκι, ο εγκληματίας φαντάζει σχεδόν σαν σωτήρας που επωμίζεται το φορτίο της ενοχής, το οποίο θα έπρεπε διαφορετικά να φέρουν οι άλλοι. Δεν χρειάζεται πλέον να διαπράξουμε φόνο αφού τον έχει ήδη διαπράξει εκείνος, αλλά του οφείλουμε ευγνωμοσύνη γι' αυτό, αλλιώς θα έπρεπε να τον διαπράξουμε οι ίδιοι».

Στα επόμενα τέσσερα κείμενα του τόμου, τα οποία γράφτηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους («Μια παιδική ανάμνηση από την αυτοβιογραφία του Γκαίτε», «Ορισμένοι χαρακτήρες ιδωμένοι μέσα από την ψυχαναλυτική εργασία», «Το εφήμερο» και «Ψυχοπαθείς χαρακτήρες επί σκηνής»), ο Φρόιντ συνεχίζει τον ψυχαναλυτικό στοχασμό του αντλώντας ιδέες από τη λογοτεχνία. Έτσι, μια φαινομενικά ακατανόητη πράξη του νεαρού Γκαίτε (αλλά και κάποιων αναλυόμενων) ωθεί τον Φρόιντ στο να διαλευκάνει τον καλυμμένο συμβολισμό της, δηλαδή το ποια πραγματική επιθυμία κάλυπτε – επιθυμία με αξίωση, όπως πάντα, γενικής ισχύος. Σε άλλο δοκίμιο, αναλύει τύπους ανθρώπων που θεωρούν εαυτόν «εξάιρεση», ή, πράγμα ακόμα πιο ενδιαφέρον, «αποτυγχάνουν μπροστά στην επιτυχία». Πέρα από τους προαναφερθέντες κολοσσούς της λογοτεχνίας, ο Φρόιντ θα αναλύσει έργα του Σαίξπηρ, του Ίψεν και του Τσβάιχ, μεταξύ άλλων, ενώ θα σχολιάσει και την εξέλιξη του θεάτρου από την αρχαία τραγωδία στο σύγχρονο ψυχολογικό δράμα.

Συγκίνηση και κριτική σκέψη

Παρά τα φαινόμενα, λοιπόν, ο Φρόιντ δεν επιθυμεί, και ευτυχώς, να γίνει κριτικός λογοτεχνίας. Ακόμα και όταν εκτιμά ότι ο Σαίξπηρ «είναι ο μεγαλύτερος όλων των ποιητών» ή ότι «τρία από τα μεγαλύτερα λογοτεχνικά αριστουργήματα όλων των εποχών πραγματεύονται το ίδιο θέμα, δηλαδή την πατροκτονία», ο Φρόιντ δεν κάνει ουσιαστικά λογοτεχνική κριτική, αλλά επιχειρεί να δείξει γιατί τα συγκεκριμένα έργα έχουν τόσο ψυχολογική επίδραση στον θεατή-αναγνώστη (η ποιότητα των έργων παίζει σαφώς ρόλο στην επίδρασή τους στον θεατή-αναγνώστη, αλλά δεν είναι αυτό το κυρίαρχο ενδιαφέρον του). Ο θεατής-αναγνώστης συγκινείται όταν βλέπει ή διαβάζει ένα τραγικό ή δραματικό έργο, νιώθει «ταύτιση» με τους χαρακτήρες, διότι κατά βάθος (και χωρίς να το συνειδητοποιεί αμέσως, αφού το βάθος είναι το ασυνειδητό) βιώνει ή/και αναβιώνει μέσα του πολλές από τις σωματικές και κυρίως ψυχονοητικές συγκρούσεις που βλέπει επί σκηνής. Μπορεί η συγκίνηση του θεατή-αναγνώστη (η «εμβάθυνση στην ψευδαίσθηση», όπως γράφει ωραία ο Φρόιντ) να προηγείται, αλλά ύστερα πρέπει να επέλθει η κριτική σκέψη που θα συμβάλλει στην ανάλυση του έργου ώστε να φανερωθούν οι αιτιακές

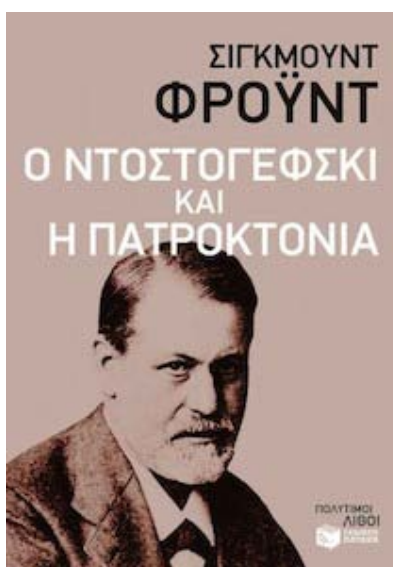

ψυχικές συνάψεις, να αναδειχτεί το ψυχικό υπόστρωμα των χαρακτήρων: δηλαδή, εμάς των ιδίων.

Ο θεατής συγκινείται όταν βλέπει ένα τραγικό ή δραματικό έργο, νιώθει «ταύτιση» με τους χαρακτήρες, διότι κατά βάθος βιώνει ή/και αναβιώνει μέσα του πολλές από τις σωματικές και κυρίως ψυχονοητικές συγκρούσεις που βλέπει επί σκηνής

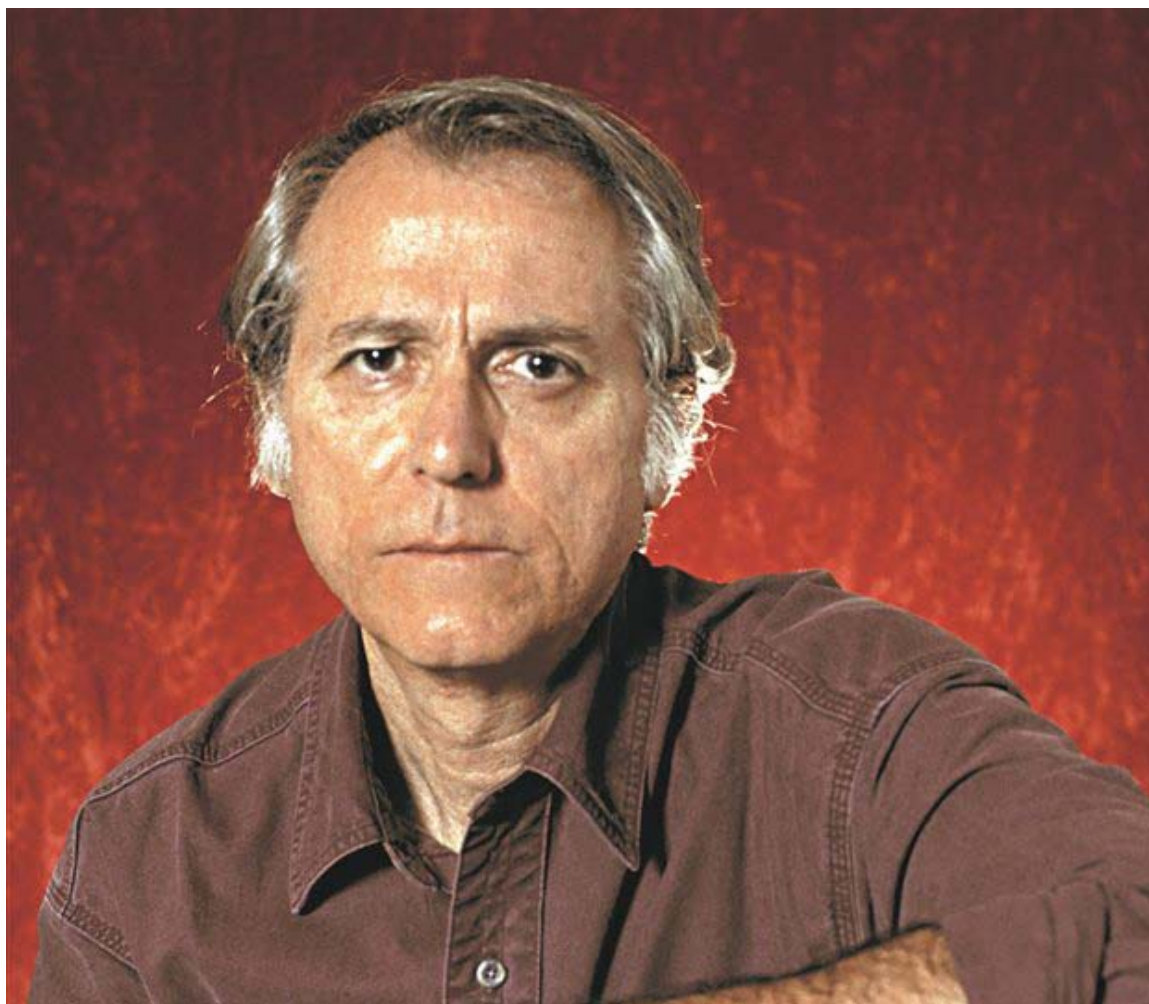
Έχουμε γνωρίσει καλλιτέχνες που εξηγείρονται ακατανόητα όταν κάποιος προσπαθεί να ερμηνεύσει τα έργα τους (και) από ψυχαναλυτική σκοπιά. Ωστόσο, επαναλαμβάνοντας αυτό που είπαμε εξαρχής, ας τονίσουμε ότι η ψυχανάλυση δεν είναι, δεν ενδιαφέρεται να είναι και κυρίως δεν πρέπει να παριστάνει πως είναι κριτική λογοτεχνίας ή αισθητική θεωρία. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, η ψυχανάλυση διανοίγει μερικούς δρόμους για να δούμε πώς συνδέονται οι καλλιτέχνες με τα έργα τους, αλλά και οι θεατές με τα έργα αυτά, με στόχο να εξάγει γενικότερα συμπεράσματα για τον ανθρώπινο ψυχισμό, όχι για να ορίσει τι είναι καλό και τι κακό στην τέχνη.

Όπως λένε και οι μεταφραστές στη χρήσιμη εισαγωγή τους, που επισκοπεί τη σχέση του Φρόιντ με τους γερμανόφωνους λογοτέχνες της εποχής του: «ο Φρόιντ ουδέποτε εξέλαβε την ψυχανάλυση ως επίθεση κατά της λογοτεχνίας», απεναντίας πάντα θαύμαζε τους μεγάλους ποιητές, αυτούς τους «άριστους γνώστες της ανθρώπινης ψυχής» (βλ. «Ορισμένοι χαρακτήρες ιδωμένοι μέσα από την ψυχαναλυτική εργασία»). Τα έργα τέχνης και λογοτεχνίας συνδέονται αναπόφευκτα με τον δημιουργό τους, ο δημιουργός τους συνδέεται αναπόφευκτα με το ανθρώπινο είδος, και το ανθρώπινο είδος διέπεται αναπόφευκτα από κάποιες ψυχικές (και άλλες) σταθερές. Ο Φρόιντ δεν συνδέει τα έργα με τον δημιουργό τους για να εκτιμήσει την ποιότητά τους, αλλά για να ανιχνεύσει τις ψυχικές πηγές τους, πηγές που ενυπάρχουν ως προδιάθεση (και συνεπώς δύνανται να ξεπηδήσουν) σε όλους μας. Το αν ένα έργο αξίζει, δηλαδή αξίζει αισθητικά, είναι άλλη υπόθεση.

Πηγή: <http://www.bookpress.gr/>

Don Delillo: «Όσα οι άλλοι δεν ξέρουν για μένα και δεν θα μάθουν ποτέ»

Ο Ντον ΝτεΛίλλο γεννήθηκε στο Μπρονξ της Νέας Υόρκης το 1936. Εργάστηκε ως copywriter (κειμενογράφος) στη διαφημιστική εταιρεία Ogilvy & Mather, προτού στραφεί στη λογοτεχνία και δημοσιεύσει το πρώτο του διήγημα, σε ηλικία 23 ετών. Το πρώτο βιβλίο του, ωστόσο, το «Americana» (1971), εκδόθηκε όταν ήταν 35 ετών. Στη συλλογή των βραβείων που έχει αποσπάσει (Pulitzer, PEN/Faulkner) προστέθηκε πρόσφατα ένα τιμητικό National Book Award για τη συνολική συνεισφορά του στην αμερικανική λογοτεχνία.

Πληκτρολογούσε με άνεση και απόλυτη προσήλωση. Ο Ντον ΝτεΛίλλο, ένας από τους σημαντικότερους αμερικανούς συγγραφείς, ο ευαίσθητος δέκτης και των πιο ανεπαίσθητων μεταπτώσεων του ψυχροπολεμικού κλίματος και των μετα επιπτώσεών του, ήταν απολύτως συγκεντρωμένος στα σύμβολα που ξεπηδούσαν από την παλιά Ολυμπία του και αποτυπώνονταν στο χαρτί. Μόλις τελείωνε και με το τελευταίο σκετ ερωτήσεων των δημοσιογράφων από την Ελλάδα, θα διόρθωνε με το χέρι τα λαθάκια που του ξέφυγαν στο

γραπτό της σελίδας, με το μεγάλο περιθώριο τριγύρω του να δίνει στο κείμενο την όψη ποιήματος, και θα έστελνε με φαξ τις απαντήσεις, σταθερά πιστός στις παλιομοδίτικες συνήθειές του και στην επαπτόμενη σχέση του με την τεχνολογία. Θα έριχνε δυο-τρεις αλλαξιές ρούχα σε μια μικρή βαλίτσα - μπορεί κανείς να φανταστεί την ασκητική φιγούρα του να ταξιδεύει με κάτι περισσότερο από τα απολύτως απαραίτητα; - και θα ετοιμαζόταν για να επιστρέψει εκεί από όπου, κατά μία έννοια, ξεκίνησαν πολλά. Στην Αθήνα, όπου βρέθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '70, με μια υποτροφία Γκούγκενχάϊμ, να κατοικεί στην οδό Σουηδίας. Την εποχή που η «17 Νοέμβρη» τρομοκρατούσε «αμερικανούς ιμπεριαλιστές» και οι σεισμοί του '81 έστελναν ορδές τρομοκρατημένων κατοίκων έξω από τις αττικές πολυκατοικίες, περίπου όπως την ηρωίδα του στη «Φιλντισένια ακροβάτισσα», το διήγημα από τη συλλογή «Αγγελος Εσμεράλντα».

«Σκέφτηκα ότι είχε έρθει η ώρα να περπατήσω στους δρόμους, να δω τους ανθρώπους, να ανέβω στους λόφους της πόλης - όχι για να βιώσω ξανά τις παλιές εμπειρίες, αλλά για να δημιουργήσω ένα addendum (πρόκειται για λατινική λέξη και όχι για ελληνική)» σκέφτηκε και έγραψε με ακόμη μεγαλύτερη λακωνικότητα από εκείνη που χαρακτηρίζει τον προφορικό λόγο του, προτού ξεκινήσει για το υπερατλαντικό του ταξίδι με το αεροπλάνο, «ίσως το τελευταίο καταφύγιο αριστοκρατικής διαβίωσης και πολιτισμένης συμπεριφοράς για τον άνθρωπο», όπως έγραφε στον «Λευκό θόρυβο», αν εξαιρέσει βεβαίως κανείς «τις μηχανικές βλάβες, τον κακό καιρό και τις τρομοκρατικές ενέργειες». Δεν είναι βέβαια ν' απορεί κανείς. Από τον άνθρωπο που έχει πει και, κυρίως, έχει εφαρμόσει στο έπακρο το «ό,τι οι άλλοι δεν ξέρουν για σένα σου επιτρέπει να γνωρίσεις τον εαυτό σου» δεν περιμένει κανείς την πιο γενναιόδωρη εξομολογητική διάθεση.

«Προσπαθώ να μη δειλιάζω μπροστά στην τρομοκρατία»

Το μεσημέρι της Δευτέρας, λοιπόν, ο Ντον ΝτεΛίλλο θα είναι ανάμεσά μας και την Τετάρτη το απόγευμα θα βρεθεί για μια συζήτηση στην Κεντρική Σκηνή της Στέγης Γραμμάτων και Τεχνών. Αραγε ποιες λέξεις θα ηχήσουν οικεία στα αφτιά του, ποιες γνώριμες εικόνες θα δει στους δρόμους της Αθήνας καθώς θα τους περιδιαβάσει όπως άλλοτε; Θα έχει όπως πάντα μαζί του ένα μολύβι και ένα τετράδιο για να κρατάει σημειώσεις, θα τον χτυπήσει δυνατά στο πρόσωπο η παρακμή της πόλης και η δυστυχία στις πλατείες και το λιμάνι της, θα μπει σε γκαλερί για να δει τέχνη που ενδεχομένως θα του προσφέρει την πολύτιμη πρώτη εικόνα η οποία συχνά αποτελεί την αφετηρία των μυθιστορημάτων του; Όπως το βίντεο «24 Hour Psycho» του Ντάγκλας Γκόρντον που είχε δει στο MoMA και αποτέλεσε την αφετηρία για το «Σημείο Ωμέγα» (2010), ένα σχόλιο για την αλλοίωση της αντίληψης μέσα από την επιβράδυνση του χρόνου, ή οι πίνακες του Γκέρχαρντ Ρίχτερ από τη σειρά «18 Οκτωβρίου 1977» οι οποίοι αναφέρονται στους θανάτους (φόνοι ή αυτοκτονίες;) των τρομοκρατών Αντρέας Μπάαντερ - Ουλρίκε Μάινχοφ. «Υπάρχει τόση θλίψη σε αυτές τις εικόνες» λέει η ηρωίδα του στο ομώνυμο διήγημα που περιλαμβάνεται στη συλλογή «Αγγελος Εσμεράλντα». Είναι η ίδια υπόγεια θλίψη

που διατρέχει το έργο του ΝτεΛίλλο, η ίδια απόκοσμη διαύγεια και μεταφυσική ενσυναίσθηση για όσα διαφαίνονται στο παρόν και κάποια στιγμή αποτυπώνονται ανεξίτηλα στο μέλλον.

Πόσο δύσκολο είναι άραγε να καταπιάνεσαι με το ακανθώδες θέμα της τρομοκρατίας; «Έχω γράψει 16 μυθιστορήματα και έναν σημαντικό αριθμό διηγημάτων και θεατρικών που καλύπτουν πολλές πλευρές της σύγχρονης ζωής.

Η τρομοκρατία είναι μόνο μία από αυτές, μία ιδιαίτερα σημαίνουσα παρουσία και μια πιθανότητα σε όλες σχεδόν τις κουλτούρες. Προσπαθώ να μη δειλιάζω μπροστά στην πρόκλησή της» θα πει, εκφράζοντας με αυτόν τον διπλωματικό τρόπο και την απροθυμία του να τοποθετηθεί επί των εξελίξεων της υπόθεσης της «17 Νοέμβρη» και της επίμαχης οριοθέτησης της ελευθερίας του λόγου, δεδομένου ότι εδώ και καιρό δεν μπορεί να διαμορφώσει άποψη ή να κατανοήσει αυτό που δεν είναι σε θέση να γνωρίζει. Αντίθετα, και αν κρίνει κανείς από την πλοκή βιβλίων του όπως το «Players» και το «Ανθρωπος σε πτώση», ο Ντον ΝτεΛίλλο είναι ένας πολύ θαρραλέος συγγραφέας ο οποίος αφουγκράζεται ακόμη και τις ανεπαίσθητες κινήσεις που θα προκαλέσουν δονήσεις, ίσως επειδή μία από τις πιο καθοριστικές εμπειρίες της ζωής του ήταν η είδηση της άδικης δολοφονίας του Τζον Κένεντι.

Ο ΝτεΛίλλο του μέλλοντός μας

Τον προσεχή Νοέμβριο θα συμπληρώσει τα 80 του χρόνια. «Κάποιοι γινόμαστε καλύτεροι εάν καταφέρουμε να ζήσουμε αρκετά. Κάποιοι άλλοι γινόμαστε χειρότεροι. Το μυστικό είναι να πεθάνεις στο ενδιαμέσο» λέει και μιας και δεν το κατάφερε αυτό το τελευταίο, όχι μόνο θα κυκλοφορήσει το νέο βιβλίο του με τίτλο «Zero K» από τον εκδοτικό οίκο Scribner, αλλά θα αποτολμήσει και ό,τι πιο κοντινό σε αμιγή επιστημονική φαντασία έχει γράψει μέχρι στιγμής. Εδώ η Ιστορία δεν έχει γραφτεί ακόμη, δεν υπάρχουν γεγονότα που να απαιτούν πιστότητα στη μεταφορά τους, καθώς η δύναμη της τεχνολογίας και ο κίνδυνος της ανεξέλεγκτης χρήσης της προσπαθούν να ανατρέψουν το αναπόδραστο τετελεσμένο της ζωής. Κοινώς, όταν η νεαρή γυναίκα ενός πάμπλουτου άνδρα πεθαίνει από ανίατη ασθένεια, εκείνος θέλει να χρησιμοποιήσει την τεχνολογία στην οποία έχει επενδύσει προκειμένου να διατηρήσει το σώμα της έως ότου μια νέα, ακόμη πιο προηγμένη τεχνολογία, του επιτρέψει να την επαναφέρει στη ζωή. «Γεννιόμαστε χωρίς να το επιλέξουμε. Γιατί πρέπει να πεθαίνουμε κατά τον ίδιο τρόπο; Δεν είναι ανθρώπινος θρίαμβος να αρνείσαι να αποδεχτείς μια συγκεκριμένη μοίρα;» είναι μια πρόταση-κλειδί από το βιβλίο, που διαφημίζεται ως το πιο σαρωτικά δυνατό μετά το κατά γενική ομολογία *magnum opus* του, το «Υπόγειος κόσμος» (1997).

Πρόκειται τελικά για τον θρίαμβο επάνω στον πρωταρχικότερο των πρωτόγονων φόβων του ανθρώπου ή για μια στυγνή ύβριν απέναντι στο αναπόδραστο της θνητής φύσης του; «Αυτή η ερώτηση, σχετικά με τη συντριβή του θανάτου, λαμβάνει πολλές απαντήσεις στο βιβλίο. Δεν μπορώ να τις συνοψίσω, γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο θα αδικήσω τις ιδέες και τις πράξεις των χαρακτήρων μου. Το "Zero K" αφορά άτομα που έχουν συγκεκριμένες ιδέες αναφορικά με το πρότζεκτ που βρίσκεται στο επίκεντρο του μυθιστορήματος. Αυτό είναι που μετράει, η δική

τους εμπειρία. Πολλές είναι οι ιδέες που εκφράζονται στο βιβλίο, αλλά είναι οι χαρακτήρες που μιλούν και όχι εγώ. Αυτή η τεχνολογία είναι απλώς, πιθανώς, εκείνο που μπορεί να επιτύχει κάποια στιγμή η επιστήμη: να φέρνει νεκρούς πίσω στη ζωή. Η δική μου άποψη επί του θέματος είναι κάτι που έχω ξαναπεί, νομίζω: Οτιδήποτε καταφέρνει η τεχνολογία είναι εκείνο που χρειαζόμαστε διακαώς να επιτελέσει». Για την ακρίβεια, το είχε γράψει το 1985 στον «Λευκό θόρυβο»: «Όσο μεγαλύτερη η τεχνολογική πρόοδος, τόσο πιο πρωτόγονος ο φόβος». Στο στόμα δε ηρωίδας του στο «Κοσμόπολις» (2003) είχε βάλει τα εξής λόγια: «Οι άνθρωποι και οι υπολογιστές γίνονται ένα. Και η ζωή που δεν τελειώνει ποτέ, ξεκινά. Ο ένδοξος θάνατος ενός σπουδαίου ανθρώπου δεν θα μπορούσε να αποτελεί ένα επιχείρημα απέναντι στο όνειρο της αθανασίας;». Ας μην ξεχνάμε ότι υπάρχει μια θεωρία που υποστηρίζει ότι κάθε συγγραφέας γράφει συνεχώς το ίδιο βιβλίο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του.

Όχι άλλη αυτοανάλυση

«Μπορεί να είναι απολύτως φυσιολογικό να συμβαίνει ακριβώς αυτό, να γράφει ο συγγραφέας το ίδιο βιβλίο ξανά και ξανά, τουλάχιστον αν εξετάσουμε το έργο του υπό την πιο ευρεία γωνία. Προσωπικά, δεν μπορώ να στοχάζομαι ή να μιλάω για το έργο μου υπό τέτοιους όρους. Ορισμένα από τα πιο πρόσφατα βιβλία μου, τα "Οι χρόνοι του σώματος", "Σημείο Ωμέγα", "Zero K", είναι λιγότερο "αμερικανικά" από άλλα. Δεν θα αποτολμήσω, ωστόσο, περαιτέρω αυτοανάλυση. Είναι μια διαδικασία που κάνει τα δάχτυλά μου να τρέμουν καθώς πλησιάζουν στα πλήκτρα της γραφομηχανής». Ο ΝτεΛίλλο δεν αισθάνεται άνετα όταν αναλύει ή μιλάει για τους χαρακτήρες του έξω από το πλαίσιο στο οποίο τους έχει τοποθετήσει. «Με κάνει να νιώθω σαν να έχω πέσει σε μια μεγάλη τρύπα στο έδαφος. Τι γίνονται ο ουρανός, το φως, το τοπίο που τους περιβάλλει;». Ωστόσο, δεν πρόκειται για μια παραξενιά αποκλειστικά δική του. Είναι αυτή «η οξεία δυσφορία για τη δημοσιότητα, μεγάλο μέρος της οποίας περιλαμβάνει αιτήματα να παραφράσεις τη δουλειά σου, μια διαδικασία που αναπόφευκτα έχει ως αποτέλεσμα κάτι κακόηχο, ακόφωνο. Είναι σαν να απομακρύνεις το σώμα, να ζωγραφίζεις ένα περίγραμμα και μετά να περιγράφεις το περιεχόμενό του», όπως έλεγε ο συγγραφέας Τζόνθαν Λέθεμ σε μια συζήτηση με τον καλό φίλο του ΝτεΛίλλο, τον γνωστό και μη εξαιρετέο Πολ Οστερ. Για τον ολιγόλογο, πολυγραφότατο συγγραφέα με «το παιδί από το Μπρονξ ακόμη κουρνιασμένο στο πίσω μέρος του μυαλού του» τα πράγματα δεν επιδέχονται πάντα ανάλυση. «Σίγουρα έχω υπάρξει τυχερός μέσα στα χρόνια. Όταν ξεκίνησα να γράφω, τη δεκαετία του '70, δεν περίμενα τίποτε, δεν έλαβα τίποτε, δεν άξιζα τίποτε. Ίσως, όμως, άξιζα αυτό: το βραβείο "της πιο ταχύρρυθμης γραφής από έναν συγγραφέα ο οποίος ξοδεύει πολύ χρόνο στον κινηματογράφο". Όμως θα ήθελα να σταματήσω εδώ. Θα τα πούμε από κοντά σύντομα».

Τα ελληνικά «Ονόματα» του Ντον ΝτεΛίλλο

Εκτός από τον ενθουσιασμό των βιβλιόφιλων που θα δουν επιτέλους ένα από τα ινδάλματά τους από κοντά, η επιστροφή του Ντον ΝτεΛίλλο στην πόλη όπου έγραψε «Τα ονόματα»

(1982), ένα βιβλίο κομβικής σημασίας για την καριέρα του, το πρώτο που απέσπασε την αμέριστη προσοχή των κριτικών, ήρθε λίγο μετά την άκρως ενδιαφέρουσα είδηση που κυριαρχούσε στα διεθνή μέσα τον τελευταίο καιρό. Οτι το συγκεκριμένο βιβλίο, με την πλοκή του να διαδραματίζεται στην Αθήνα και στη Μέση Ανατολή του '79 με ήρωα έναν αμερικανό αναλυτή που μπλέκει σε μια δολοφονική αίρεση, θα μεταφερθεί στον κινηματογράφο, δεδομένου ότι ο σκηνοθέτης Αλεξ Ρος Πέρι έχει εξασφαλίσει τα δικαιώματα του βιβλίου. Οργιάζει η φαντασία του έλληνα και της ελληνίδας δημοσιογράφου που διψούν να ακούσουν μια «kalimera» από το στόμα του μεγάλου σαρ που θα πρωταγωνιστήσει, μιας και οι ελληνικές λέξεις ήταν πανταχού παρούσες στα «Ονόματα», αλλά και προσβλέπουν την προβολή της χώρας στο εξωτερικό μέσα από τέτοιου κύρους διεθνείς παραγωγές, ακόμη και αν ο ταλαντούχος αλλά εκκολαπτόμενος κύριος Πέρι δεν είναι επ' ουδενί λόγω ο μεγαλειώδης μετρ του είδους, Ντέιβιντ Κρόνενμπεργκ. Ο ΝτεΛίλλο, μετρημένος και απόλυτα ψύχραιμος, δεν συμμαρίζει τον ενθουσιασμό των διεθνών Μέσων. «Δεν είμαι σίγουρος ότι "Τα ονόματα" θα αποκτήσουν μια δεύτερη ζωή ως κινηματογραφική ταινία. Οσον αφορά τις κινηματογραφικές εκδοχές των μυθιστορημάτων μου, με ενδιαφέρει πάντα η άποψη του εκάστοτε υποψήφιου σκηνοθέτη και σεναριογράφου. Έπειτα, είναι και το θέμα της χρηματοδότησης· πολλές φορές οι άνθρωποι που θέλουν δεν καταφέρνουν να υλοποιήσουν το πρότζεκτ. Με το "Cosmopolis" (να μια ελληνική και όχι λατινική λέξη), όλα πήγαν κατ' ευχήν».

Πηγή: <http://www.tovima.gr/>

Γράμμα σ' έναν (λογοτεχνικό) ήρωα

Του Λευτέρη Καλοσπύρου

Αγαπητέ Χουάν Πρεσιάδο,

Είσαι εκεί; Υπήρξες ποτέ στ' αλήθεια εκεί; Από τη μέρα που διάβασα το Πέδρο Πάραμο –δεν θυμάμαι ακριβώς πώς έκλεισα το βιβλίο, πιστεύω όμως ότι το έκανα με την ίδια ευλαβική συντριβή με την οποία θα έκλεινα τα μάτια ενός νεκρού– δεν έχω σταματήσει να αναρωτιέμαι αν είχες ήδη πεθάνει πολύ πριν ξεκινήσεις την κάθοδό σου στη φασματική Κομάλα. Εάν όμως ήσουν ήδη νεκρός, τότε δεν έχει νόημα να σε ρωτάω αν είσαι ακόμα εκεί. Ήσουν πάντα εκεί, είσαι πάντα εδώ· τι σημασία έχει στο κάτω κάτω;

Θέλω να είμαι απολύτως ειλικρινής μαζί σου. Δεν είσαι ο πιο αγαπημένος μου λογοτεχνικός ήρωας. Απέχω πολύ ακόμα από εκείνη την ηλικία στην οποία ανακοινώνουμε με στόμφο τις τελεσίδικες επιλογές μας. Είσαι όμως ένας από τους πλέον αγαπημένους μου ήρωες διότι, ενώ χανόσουν όλο και πιο βαθιά «στον αντίλαλο των σκιών», άλλαζες διαρκώς μορφές και προσέγγιζες άλλους αγαπημένους μου χαρακτήρες: γινόσουν Αμλετ, Τηλέμαχος, Κουέντιν Κόμπσον, Στίβεν Ντένταλους.

Ελπίζω να μη με παρεξηγήσεις. Σε διαβεβαιώνω ότι δεν έχω καμία απολύτως πρόθεση να σε μετατρέψω σε ζαλισμένο πειραματόζωο για αποστειρωμένα φιλολογικά εργαστήρια. Με τους

προαναφερθέντες ήρωες σε συνέδεσαν οι σαφείς και ανεξήγητοι συνειρμοί μου, οι αθέατοι δόλιοι μηχανισμοί που εξορύσσουν τις αληθινές προτιμήσεις μας.

Υποθέτω ότι αυτό συνέβη επειδή ο Αμλετ και ο Ντένταλους αντίκρισαν κάποια στιγμή το φάντασμα του πατέρα και της μητέρας, αντίστοιχα. Ενώ ο Τηλέμαχος και ο Κόμπσον μπορεί να μην αντάμωσαν το πνεύμα ενός νεκρού συγγενή τους, έζησαν όμως για καιρό στοιχειωμένοι, ο πρώτος από το φάντασμα του εξαφανισμένου πατέρα κι ο δεύτερος από το πνεύμα της λατρεμένης αδερφής που τον πρόδωσε. Κάποια στιγμή στη ζωή τους και οι τέσσερις, ακολουθώντας μια αυταπάτη, διέσχισαν σαν νεκροζώνταντοι τη δική τους Κομάλα.

Όπως αυτοί, έτσι κι εσύ, Χουάν Πρεσιάδο, τραυματίστηκες ανεπανόρθωτα όταν κατάλαβες πόσο μοναχικό κι ευάλωτο σε είχε κάνει η απώλεια της νεανικής σου αθωότητας.

Στις Εξομολογήσεις του ο Αυγουστίνος έγραφε για τον χρόνο: «Αν δεν με ρωτήσουν, νομίζω πως ξέρω τι είναι ο χρόνος, αν όμως με ρωτήσουν, τότε δεν ξέρω πια». Ταξιδεύοντας για να γνωρίσεις τον πατέρα σου για πρώτη φορά, αργοσέρνοντας τα βήματά σου στην πόλη των ψιθύρων και των σιωπών, μου έδειξες ότι ο χρόνος είναι ο προθάλαμος του θανάτου. Όταν κάποιος σκέφτεται τον χρόνο, στην πραγματικότητα στοχάζεται για τον θάνατο.

Πηγή: <https://www.efsyn.gr/>

Πέθανε ο νομπελίστας Ίμρε Κέρτες

Ο Ούγγρος σημαντικός συγγραφέας Ίμρε Κέρτες πέθανε σε ηλικία 86 ετών, σύμφωνα με τον εκδότη του, έπειτα από «μακρά μάχη» με ασθένεια.

Ο Κέρτες είχε τιμηθεί με το Νόμπελ Λογοτεχνίας το 2002 για την περιγραφή των συνθηκών στα ναζιστικά στρατόπεδα εξόντωσης. Στο αιτιολογικό της, η επιτροπή είχε αναφέρει πως «με το έργο του περιέγραψε την απόλυτη αλήθεια του πόσο χαμηλά μπορούν να πέσουν οι άνθρωποι».

Το ουγγρικό πρακτορείο ειδήσεων MTI μετέδωσε την είδηση του θανάτου του το πρωί της Πέμπτης, επικαλούμενο την ανακοίνωση του εκδότη του. Ο Κέρτες ζούσε τα τελευταία χρόνια στη Γερμανία, αλλά είχε συνεχίσει να εργάζεται με ουγγρικούς εκδοτικούς οίκους.

Ο Κέρτες είχε περάσει από τα στρατόπεδα του Άουσβιτς και του Μπούχενβαλτ.

Για το έργο του «Το Μυθιστόρημα ενός ανθρώπου δίχως πεπρωμένο» (1975), στο οποίο περιγράφεται η εμπειρία ενός δεκαπεντάχρονου παιδιού στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ορισμένοι υποστήριξαν ότι είναι αυτοβιογραφικό, ο ίδιος όμως το αρνήθηκε, αν και είναι εμπνευσμένο από τα προσωπικά του βιώματα. Το βιβλίο αυτό χαρακτηρίστηκε από Γερμανούς κριτικούς ως ένα από τα σημαντικότερα βιβλία του αιώνα μας και έκανε γνωστό τον Κέρτες.

Άλλα έργα του, που μεταφράστηκαν και στα ελληνικά: «Το φιάσκο» (1988), «Η αγγλική σημαία» (1990), «Καντίς για ένα αγέννητο παιδί» (1990), «Ημερολόγιο της γαλέρας» (1992), «Εγώ, ένας άλλος» (1997), «Εκκαθάριση», «Φάκελος Κ». Εξέδωσε επίσης συλλογές δοκιμίων («Το Ολοκαύτωμα ως πολιτισμός» (1993) και «Η εξόριστη γλώσσα» (2001)) και έγραψε ένα μυθιστορηματικό ημερολόγιο σε δύο μέρη που καλύπτει τις περιόδους από το 1961 έως το 1991 και το από το 1991 μέχρι το 1995.

Πηγή: <http://www.oanagnostis.gr/>

Βάλτερ Μπένγκιαμιν: Η τεχνική του συγγραφέα

Ο Βάλτερ Μπένγκιαμιν, από τους σημαντικότερους στοχαστές του 20ού αιώνα, ο πολυσχιδής γερμανός μαρξιστής και Εβραίος διανοούμενος (φιλόσοφος, κριτικός της λογοτεχνίας, δοκιμιογράφος και μεταφραστής του Μπωντλαίρ και του Μαρσέλ Προυστ), φίλος της πρώτης γενιάς της Σχολής της Φρανκφούρτης, αλλά και του Μπέρτολτ Μπρεχτ, του Τέοντορ Αντόρνο και του Γκέοργκ Λούκατς, είναι θυρλική φυσιογνωμία δεδομένου ότι στα 48 του χρόνια αυτοκτόνησε για να μην πέσει στα χέρια της Γκεστάπο — αν και σύμφωνα με μια άλλη, ανεπιβεβαίωτη, θεωρία τον δολοφόνησε ο Στάλιν.

Από τον θάνατό του κι έπειτα, ο θρύλος του Μπένγκιαμιν ως ανορθόδοξου μαρξιστή προφήτη — τον οποίον ενίσχυσε, προσεγγίζοντας τον ιουδαϊκό μυστικισμό— διαρκώς μεγαλώνει. Το συγγραφικό του εύρος είναι, πάντως, μεγάλο, δεδομένου ότι δεν περιορίστηκε στα κριτικά και τα ερμηνευτικά κείμενα για τα οποία είναι κυρίως γνωστός, καθώς μεγάλο μέρος της ζωής του συνεργάστηκε με τον Τύπο ως κριτικός και επίσης υπέγραψε οδοιπορικά και ταξιδιωτικά κείμενα, αναμνήσεις και άλλα δημοσιογραφικά και ποικίλης θεματολογίας δοκιμιακά κείμενα.

Επιπλέον, για αρκετά χρόνια, έγραφε και παρουσίαζε μια δημοφιλή ραδιοφωνική εκπομπή για εφήβους.

Και ο Μπένγιαμιν, όπως και πολλοί άλλοι συγγραφείς πριν και μετά από αυτόν, καταγράφει μια λίστα με συμβουλές προς τους επίδοξους συγγραφείς — ή, αλλιώς, η τεχνική του συγγραφέα σε 13 θέσεις, μέρος του Μονόδρομου (στα ελληνικά: Άγρα 2004, μετάφραση: Νέλλη Ανδρικοπούλου), του ενός από τα δύο βιβλία που δημοσιεύτηκαν όσο εκείνος ζούσε. Όπως ακριβώς ισχύει για όλα τα κείμενα του Μπένγιαμιν, οι συμβουλές-προτάσεις του διαβάζονται άλλοτε σαν οδηγίες-εντολές και άλλοτε σαν νιτσεϊκοί αφορισμοί, οι οποίοι προϋποθέτουν υπομονή για την αποκάλυψη του νοήματός τους που φωτίζει με μοναδικό τρόπο τη διαδικασία «γραφής».

Η τεχνική του συγγραφέα σε 13 θέσεις

Όποιος σκοπεύει να προβεί στη συγγραφή ενός μεγάλου έργου, πρέπει να καλοπερνά, κι όταν τελειώσει τη σύλληψή του να επιτρέψει στον εαυτό του οτιδήποτε δεν εμποδίζει τη συνέχιση του έργου..

Αν θέλεις, μίλα γι' αυτό που έχεις ήδη γράψει, ενόσω όμως διαρκεί η εργασία μη διαβάξεις κομμάτια από τη δουλειά σου σε άλλους. Κάθε ικανοποίηση που θα σου δώσει κάτι τέτοιο ανακόπτει το ρυθμό σου. Ακολουθώντας την αγωγή αυτή, η επιθυμία ανακοίνωσης που εντείνεται γίνεται τελικά κινητήριοις μοχλός για την ολοκλήρωση του έργου.

Προσπάθησε μες στις συνθήκες της δουλειάς σου ν' αποφεύγεις τη μετριότητα της καθημερινότητας. Μισή γαλήνη συνοδευμένη από ανόητους θορύβους είναι αναξιοπρεπής. Αντίθετα, η συνοδεία μιας μουσικής σπουδής ή η συγκεχυμένη βουή της δουλειάς μπορούν ν' αποβούν καθοριστικές για τη δουλειά όσο η ηχηρή σιωπή της νύχτας. Αν αυτή οξύνει την εσωτερική ακοή, η άλλη αποβαίνει η λυδία λίθος ενός ύφους που η πληθωρικότητά του θάβει μέσα της ακόμα και τους εκκεντρικούς θορύβους.

Απόφευγε τα τυχαία εργαλεία. Χρήσιμη είναι η επιμονή σε ορισμένα χαρτιά, πένες, μελάνια. Δεν είναι η πολυτέλεια, μα η αφθονία αυτών των εργαλείων που είναι απαραίτητη.

Μην αφήνεις καμιά σκέψη να σου ξεφύγει λαθραία και ενημέρωνε το σημειωματάριό σου αυστηρά, όπως οι αρχές τον κατάλογο των αλλοδαπών.

Φρόντισε η πένα σου να μην ενδίδει εύκολα στην έμπνευση, οπότε θα την τραβά με τη δύναμη του μαγνήτη. Με όσο πιο μεγάλη σύνεση αναβάλεις την καταγραφή μια ξαφνικής ιδέας, τόσο πιο ώριμη θα σου παραδοθεί. Η ομιλία κατακτά τη σκέψη, η γραφή όμως κυριαρχεί επάνω της.

Μη σταματάς ποτέ να γράφεις επειδή δεν σου 'ρχεται πια καμιά ιδέα. Επιταγή της λογοτεχνικής τιμής είναι να διακόπτεις τη δουλειά σου μόνο όταν πρέπει να σεβαστείς κάτι που έχεις κανονίσει (ένα γεύμα, μια συνάντηση) ή όταν το έργο έχει ολοκληρωθεί.

Κάλυπτε την παροδική έλλειψη έμπνευσης με την αντιγραφή στο καθαρό αυτού που έχεις γράψει. Μ' αυτό θα σου ξυπνήσει η διαίσθηση.

Nulla dies sine linea (να μην περάσει μέρα χωρίς γραμμή) — κάλλιστα, ωστόσο, εβδομάδες.

Μη θεωρήσεις ποτέ ένα έργο ολοκληρωμένο αν δεν έχεις ξενυχτήσει μια φορά επάνω του ώσπου να ξημερώσει.

Μην αποπερατώνεις το έργο σου μέσα στον συνηθισμένο χώρο εργασίας. Μέσα εκεί δεν θα βρεις το κουράγιο.

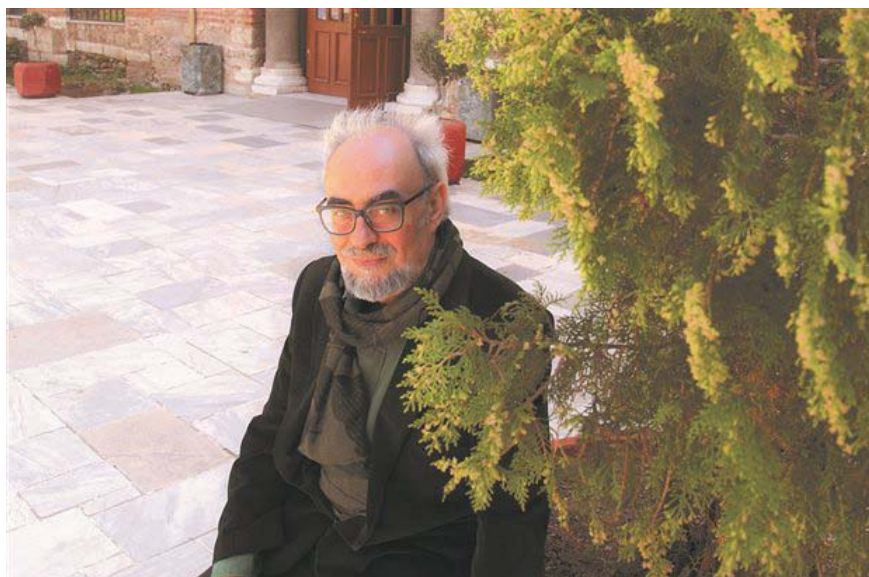
Στάδια της συγγραφής: Ιδέα — ύφος — καταγραφή. Το νόημα του καθαρογραψίματος είναι την ώρα της αποτύπωσης η προσοχή να στρέφεται πια μόνο στην καλλιγραφία. Η σκέψη σκοτώνει την έμπνευση, το ύφος δεσμεύει τη σκέψη, η γραφή αποδίδει το ύφος.

Το έργο είναι η νεκρική μάσκα της σύλληψής του

Πηγή: <https://dimartblog.com>

Γιώργος Σκαμπαρδώνης: Η σάτιρα είναι το αντίδοτο σε κάθε είδους φανατισμό

Ο Θεσσαλονικιός συγγραφέας μιλάει για το νέο του μυθιστόρημα «Υπουργός νύχτας» και εξηγεί γιατί «δεν φταίει μόνο το τσεκούρι, αλλά και το δέντρο»

Το μυθιστόρημα της χρονιάς (;) έρχεται από τη Θεσσαλονίκη και το έγραψε ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης, ένας από τους σημαντικότερους διηγηματογράφους της χώρας. «Ο "Υπουργός" ξεκίνησε ως αρχική ιδέα το 2007. Η κρίση σοβούσε, αλλά δεν είχε ξεσπάσει σ' όλο της το συναρπαστικό μεγαλείο. Η συγγραφή πέρασε από πολλά στάδια - ξανάγραψα το βιβλίο δέκα φορές απ' την αρχή, το πετσόκοψα και γυαλοχάρτισα ανηλεώς, μέχρι να 'ρθει να χωνέψει, να βρει τον εαυτό του» είπε ο ίδιος μιλώντας αποκλειστικά στο «Βήμα», απ' όπου ήδη το 2011 έκανε λόγο για ένα εγχείρημα (που τότε φάνταζε) ελκυστικό. Η αναμονή άξιζε τον κόπο. Το αποτέλεσμα, εν προκειμένω, ξεπερνά τις προσδοκίες. Γιατί;

Ότι αντιλαμβανόμαστε ως πραγματικότητα σ' αυτόν τον όμορφο, παράξενο, μα και παράλογο τόπο είναι μια μυθοπλασία από μόνη της. Επομένως κάθε σοβαρή λογοτεχνική απόπειρα να αναπαρασταθεί αυτή (με ρεαλισμό, φέρ' ειπείν) είναι εξόχως δύσκολη και προσκρούει σε κάτι που μάλλον την υπερβαίνει. Τούτο φαίνεται ότι ο 63χρονος βραβευμένος συγγραφέας το έχει συνειδητοποιήσει σε όλη του την περίπλοκη έκταση, σε όλη του την κωμικοτραγική ένταση. Αν υποθέσουμε πως ο περιπετειώδης τραγέλαφος του σύγχρονου νεοελληνικού βίου (ας περιοριστούμε μόνο στις αρχές του 21ου αιώνα) περίμενε κάποιον να τον καταγράψει, να τον αδράξει δηλαδή και να τον ξεψαχνίσει με μια απρόσμενη ματιά, με «την περισκοπική αντίληψη του τζογαδόρου» για παράδειγμα, τότε έχουμε βάσιμες υποψίες να πιστεύουμε ότι (προσώρας) τον βρήκε.

Αν ο κόσμος (της σημερινής Ελλάδας) παραμένει ένα συμπαγές και μυστηριώδες μόρφωμα που ανθίσταται στα περισσότερα εγχειρίδια της παραδεδεγμένης γνώσης, τότε η στρατηγική που ακολουθεί ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης στο νέο του (αγρίως σατιρικό) μυθιστόρημα, υπό τον απίθανο τίτλο «Υπουργός νύχτας», είναι απολύτως υποψιασμένη και ως επί το πλείστον διεμβολιστική. Πρωταγωνιστής του είναι ένας νεκροθάφτης που γίνεται μαφιόζος και κατόπιν πολιτικός, υψηλά ιστάμενος μάλιστα, στο κυβερνητικό πόστο της κακομοίρας της Ανάπτυξης. «Θέλησα να βρω έναν σχιζοειδή ήρωα, χωρίς πίστη, άρα χωρίς προκατάληψη. Να έχει το ιδεολόγημα της μη ιδεολογίας. Η σκέψη του, η όρασή του, να είναι αυτάρκης, κλειστή, αυστηρώς προσωπική, μέσα αλλά και σε σταθερή απόσταση απ' την κοινωνία, γεγονός που θα εξασφάλιζε και την ειρωνική του αντίληψη».

Ο 54χρονος Γιάννης Μπεχτσής ή Πρίμο, αποτυχημένος αρχιτέκτων και λάτρης του καζίνο «με το δικό του σύστημα σκέψης», είναι πλέον κληρονόμος και ιδιοκτήτης του γραφείου τελετών «Η έσχατη φροντίδα». Έχει μια νεκροφόρα, μια μαύρη Ολντσμομπιλ του '65, και τους υπαλλήλους (τρεις έμπιστους άνδρες) τους αποκαλεί «κόρακες». Ο ένας απ' αυτούς, ο Γεδεών, είναι δηκτικά παρατηρητικός. «Κοίτα να δεις κορμιά φακλανίζε. Κοίτα να δεις πόσο άσκημη φυλή γίναμε. Μας κατέστρεψαν τα σαλάμια και το αλκοόλ» αποφαινεται καθώς περνάνε, μαζί με το αφεντικό του, από μια παραθαλάσσια γωνιά της Μακεδονίας.

Κάποια μέρα διακρίνεται στο μαγαζί «ένα χαρτοκιβώτιο σε μέγεθος "ΝΟΥΝΟΥ", κλειστό, πάνω στον πάγκο, δίπλα στην είσοδο». Το μακάβριο πακέτο είναι το προανάκρουσμα της τριπλής

παράλληλης πορείας που πρόκειται να χαράξει ο Πρίμο, ένας άντρας (επί της ουσίας) μοναχικός, ένας ήρωας που ζει μέσα σε μια θαυμαστή (δικής του κοπής) αναισθησία και έχει ένα μεγάλο πάθος, τον τζόγο.

«Ψάχνοντας θυμήθηκα πως είχα γνωρίσει τέτοιους τύπους όταν για διάστημα κάποιων χρόνων, ως φοιτητής, χαρτόπαιζα. Διάλεξα έναν-δύο μασίφ χαρτοπαίχτες που ζούσαν μόνο για την τράπουλα και όλες οι άλλες εκφάνσεις της ζωής τούς φαίνονταν αδιάφορες, φαιδρές, άνευ σημασίας. Ζούσαν σαν αδειούχοι της ανυπαρξίας. Η αντίληψή τους προσέγγιζε αθέλητα τον Παράλογο Άνθρωπο του Καμύ, τη βαθιά αίσθηση της ορφάνιας, της παραφροσύνης των πραγμάτων, της έλλειψης νοήματος αλλά και του παιγνίου ως μάταιου αυτοσκοπού. Εφτιαξα απ' αυτούς τους αυτοκαταστροφικούς χαρτοπαίχτες έναν δικό μου ήρωα που διασχίζει την κοινωνία ως εντελώς ξένος. Στο βιβλίο εκφράζεται απλά, αλλά πίσω του, πέραν του Μύθου του Σίσυφου, υπάρχει και ο Ηράκλειτος που λέει ότι "Ο αιώνας είναι ένα παιδί που παίζει ζάρια". Μέσα απ' τη διαδρομή και την όραση του ήρωα φωταγωγείται τραγικά και ειρωνικά όλο αυτό που ζούμε τα τελευταία χρόνια, αλλά βέβαια μεταπλασμένο, προβαλλόμενο σε ένα λογοτεχνικό Αντιπέραν. Δεν σερβίρω τα κουκιά, αλλά το μεταφυσικό τους κουκόζουμο» εξήγησε ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης.

Βέβαια το μυθιστόρημά του «είχε και πολύ δύσκολη έρευνα, βαθύ ρεπορτάζ, γιατί ο ήρωας κινείται κατά πολύ στον αθέατο χώρο του σκληρού υποκόσμου, των γραφείων κηδείων, των έσχατων λαμπρών σκυλάδικων της επαρχίας, του τράφικινγκ και άλλων. Το όλο εγχείρημα είναι κατά κάποιον τρόπο προέκταση των προηγούμενων μυθιστορημάτων μου, που κινούνται θεματικά κυρίως στα κατώτερα στρώματα και στον υπόκοσμο, ιδίως του "Πολύ βούτυρο στο τομάρι του σκύλου" (2006), αλλά ο "Υπουργός" έχει βαθύτερη, πολλαπλή, αν και κυρίως πολιτική και υπαρξιακή στόχευση. Και αυτοσαρκαστική, βεβαίως. Βαράει μια στο καρφί και μια στο δάχτυλο» συνέχισε ο συγγραφέας.

Σε κάποιο από τα δρομολόγιά του ο Πρίμο συναντά, κοντά στο άγαλμα του Λέοντα της Αμφίπολης, έναν παλιό φίλο με τον οποίο μοιράζονται ένα κοινό παρελθόν, από τα φοιτητικά τους χρόνια στην Ιταλία (και τις ακροαριστερές της οργανώσεις). Ο αρχαιολόγος Αρίστος δεν αρκείται στον μισθό του δημοσίου υπαλλήλου. Τα καθήκοντά του έχουν επεκταθεί (και το εισόδημά του έχει αυξηθεί) στο σκοτάδι της παρανομίας, έχει γίνει ο υπαρχηγός του Μιλτιάδη Θεοδωράτου, ενός αυταρχικού τύπου που αναρριχήθηκε σε μια κοινωνία κακοφορμισμένων θεσμών, μέσα από την τοκογλυφία, τη λαθρεμπορία και το νταβατζιλίκι. Ο περί ου ο λόγος «Υπουργός νύχτας» που επιδίδεται μόνο σε «μορφωμένα πράγματα», που πλέον βήχει σαν να πρόκειται να ξεψυχήσει ανά πάσα στιγμή, κινεί τα νήματα των ποικίλων δραστηριοτήτων από μια απομακρυσμένη γωνιά του Κιλκίς, από το φρούριό του, «σε νεοπλουτίστικο βλαχομπάροκ στιλ, επιδεικτικό, ποιοτικό κιτς, κάτι σαν συγκεχυμένη ταξική συνείδηση».

Έχει, ασφαλώς, και εσωτερική πisinά ο άνθρωπος: στα νερά της ζει ο Περικλής, ένας κροκόδειλος μετρίου μεγέθους, ο οποίος καθημερινά σιτίζεται με νωπά κοτόπουλα! Μια συνωμοσία σε βάρος του γίνεται ο καταλύτης της υπόθεσης, με τον Πρίμο να εμπλέκεται σε

απίστευτες καταστάσεις - ο αναγνώστης άλλοτε ξεσπά σε κακαριστά γέλια και άλλοτε νιώθει να τον μαγκώνει μια τρυφερή μελαγχολία.

«Ο Πρίμο είναι μια τρελή πεταλούδα παγιδευμένη στα δημόσια ουρητήρια. Στον δικό του καθρέφτη, που έχει το σχήμα του μηδενός, αντανακλώνονται τα καλυμμένα Τίποτα, η ταλάντωση της οδύνης, οι γομαρομοδίστρες και οι λυσσασμένες καρδιές ενός όζοντος περίγυρου που οδεύει μοχθηρός, ιδιοτελής, χαρωπός, γεμάτος αυταπάτες προς το Πουθενά. Διαπιστώνοντας την τεράστια έκταση της τυχαιότητας, καταλαβαίνει πως αυτή νοθεύει τη λογική ερμηνεία των πραγμάτων. Ο σκοπός δεν υπάρχει παρά ως επινόηση. Ούτε ο Θεός, παρά ως επίκληση. Τελικά κερδίζει η γκανιότα του Χρόνου. Μόνο ο έρωτας εξανθρωπίζει τον Πρίμο, πρόσκαιρα, τον εκτρέπει προς κάποια κανονικότητα, του δίνει μια επικίνδυνη ευκαιρία. Ο αντι-ιδεαλισμός του ήρωα, η αυτάρκεια, η άρνησή του να ενταχθεί, ο κυνισμός του δρουν μέσα στην αφήγηση ως διαλυτικό της αμεριμνησίας και των διαβρωμένων θεσμών. Ολοι σχεδόν οι πέριξ, αλλά και ο ίδιος, δοκιμάζονται και ξεγυμνώνονται, μέσα απ' τη δική του όραση και στάση. Ο λασπωμένος πάτος, η απληστία, η αρπαγή, η σαθρή κοινωνική τάξη, η έλλειψη ιεραρχιών και αξιοκρατίας, ο στενός σύνδεσμος του υπόκοσμου με την έννομη ασφάλεια, η διαπήδηση του ήρωα από τη μαφία στην πολιτική, απ' το τράφικινγκ στη θέση ενός κορυφαίου υπουργού, παρουσιάζονται ειρωνικο-τραγικά. Καταδεικνύονται έμμεσα η έλλειψη ελέγχου και αντιστάσεων μιας ξέφραγης κοινωνίας που ανταμείβει τα λάθη, η διαφθορά, η παθογένεια των επιδοτήσεων στην επαρχία, τα επικά σκυλάδικα, η σπατάλη, ο νεοπλουτισμός και η Υβρις ενός κόσμου που οδεύει απτόητος προς τη Μεγάλη Κρίση. Ο Πρίμο λέει: Δεν φταίει μόνο το τσεκούρι, αλλά και το δέντρο».

Ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης στήνει ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα, στραγγίζοντας τα πιο νόστιμα ζουμιά της γλωσσικής μας παράδοσης. «Κατά τη δική μου άποψη το γερό μυθιστόρημα χρειάζεται ανυπερθέτως έναν ξεχωριστό βασικό ήρωα, μια απρόσμενη ιστορία, πρωτότυπη ματιά, πολλούς δεύτερους αντιστικτικούς χαρακτήρες, δολοφονική γλώσσα, ρυθμό που σε πιάνει απ' τον γιακά, ή χαλαρώνει κατά περίπτωση, ειδική δομή και ύφος. Τα πάντα τελικά, ή κυρίως, είναι το ύφος, ο ρυθμός και η γλώσσα - χωρίς να λείπει φυσικά και η ουσία.

Τα δύο οφείλουν να μοιχεύονται μεταξύ τους στον μέγιστο βαθμό. Επειτα, θεωρώ ότι απαιτείται κάποια σχετική ποικιλία τόνων, πέρα απ' τον κυρίαρχο, δηλαδή η πιθανή, περιορισμένη κύμανση από το δραματικό στο κωμικό, με διάφορες δοσολογίες, κι απ' το λυρικό ή απ' το σκληρά τραγικό ως την ευτραπελία. Δύσκολα διαβάζω μονοτονικά αφηγήματα, όπου όλα είναι αποκλειστικώς τραγικά, σοβαρά και δυστυχημένα ή μόνο κωμικά και αστεία - η ζωή εξάλλου η ίδια δεν είναι καθόλου έτσι. Δεν είναι μασημένο σνίτσελ. Δεν θα μπορούσαμε να την αντέξουμε αν ήταν έτσι, αν και στη λογοτεχνία όλα είναι πιθανά και επιτρεπτά. Επίσης με ενδιαφέρει να αναδεικνύω αθέατες πλευρές της κοινωνίας ή του ατόμου, το μεγαλείο και την ποταπότητα, να δείχνω τα εσώτερα νερά, τις σκοτεινές κρύπτες, τις κύστες, περιοχές που διαφεύγουν συνήθως απ' τον καθημερινό άνθρωπο. Αλλά πάντα, και τελικά, με συγκατάβαση, παραδεχόμενος έμμεσα τη δική μου συνενοχή, δείχνοντας μετριοπάθεια, αν όχι, σε κάποιον βαθμό, κατανόηση, ή ακόμα και συγχώρηση. Κλείνω δηλαδή τους λογαριασμούς. Βάζω νερό στο παράπονο».

Και επειδή σ' αυτή τη χώρα πολύς λόγος γίνεται για τη σάτιρα (που είναι κάτι άλλο από τον χαβαλέ και την πλάκα), ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης βάζει τα πράγματα στη θέση τους. «Σάτιρα είναι η εντελώς προσωπική, ειδική ματιά που αποφλοιώνει τις βεβαιότητες των ευρέως παραδεδεγμένων. Τα βάζει με τους βοναπαρτισμούς του Τίποτα. Με εκείνους που σπέρνουν ποπ-κορν κι ελπίζουν να φυτρώσουν καλαμποκιές. Με τη σκωρίαση των ιδεών. Με τον δεσποτισμό του κορέκτ. Δείχνει πού άρπαξε το σασί. Πότε δίπλωσε η νταλικά.

Η σάτιρα είναι το αντίδοτο σε κάθε είδους φανατισμό. Αποκαθλώνει τα ξόανα και δείχνει τη θεατρικότητα της ισχύος. Απογυμνώνει, και τελικά εξανθρωπίζει, μας φέρνει στα ίσα μας. Η προπέτεια της θέλει να διατρυπήσει έγκαιρα οτιδήποτε μπορεί να εξελιχθεί ή έχει εξελιχθεί σε γβριν. Είναι κάτι πολύ βαθύτερο του επιφανειακά κωμικού, αφού καταδεικνύει την ψευδή τάξη και την τραγωδία μας ανάστροφα, αλλά με απροσδόκητα, ευάρεστα μέσα, που αφήνουν όμως ως επίγευση τη χαρμολύπη, τη στυφή πίκρα, στοχεύοντας στη χαμογελαστή, πλην οδυνηρά βαθύτερη αυτοσυνείδηση» υπογράμμισε ο ίδιος με ακονισμένη οξυδέρκεια.

Και τέλος, ιδού πώς σκέφτεται ο Γιώργος Σκαμπαρδώνης τον εαυτό του σε σχέση με αυτό που κάνει και με την Ελλάδα. «Για μένα "πατρίδα" είναι η βαθιά, ιερή αγάπη για τον τόπο και τον λαό, υπερ-ταξικά, στο σύνολό του. Είναι η γλώσσα κατ' εξοχήν, και η συνείδηση της αιματηρής διαδρομής του Γένους μέσα στην περιπέτεια της Ιστορίας. Το μεγαλείο και τα λάθη του, οι τρελές αστοχίες και οι απίθανες εξάρσεις του, οι Ποιητές και οι καθημερινές θυσίες όλων των ανώνυμων, ή μη, ανθρώπων που είναι η ραχοκοκαλιά του, η όντως ψυχή και το βαθύτερο Πνεύμα του, το οποίο χρηματίζει και τη δική μας έμπνευση».

Πηγή: <http://www.tovima.gr/>

Μερικά από τα ωραιότερα βιβλιοπωλεία του κόσμου

Κάποιοι λένε ότι το βιβλίο αργοπεθαίνει, αλλά η αλήθεια είναι ότι οι λάτρεις του βιβλίου είναι ακόμα πάρα πολλοί. Και αυτό το αποδεικνύουν δεκαέξι από τα ωραιότερα βιβλιοπωλεία του κόσμου, τα οποία είναι πάντα γεμάτα κόσμο.

Shakespeare and Company (Παρίσι)

Μοιάζει σαν βιβλιοπωλείο που θα σύχναζε ο Έρνεστ Χέμινγκουэй. Και δεν είναι τυχαίο. Το βιβλιοπωλείο, είναι η συνέχεια του πρώτου Shakerspeare and Company, το βιβλιοπωλείο που

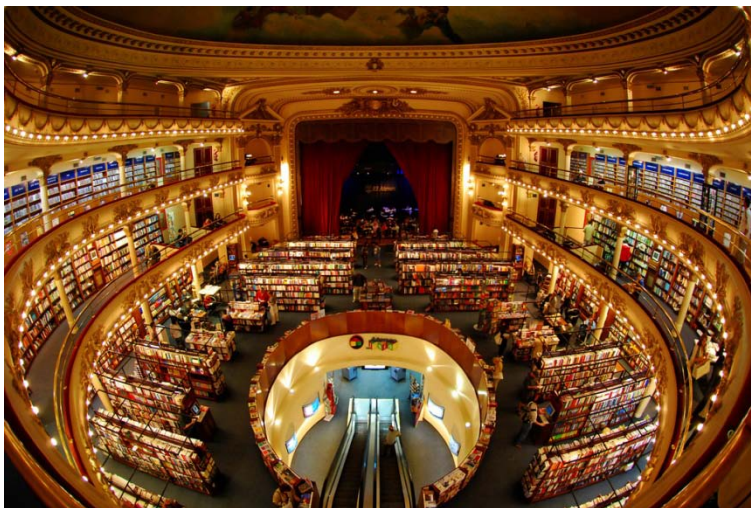
έχει περιγράψει ο συγγραφέας στο βιβλίο του «A Moveable Feast.» το βιβλιοπωλείο έτρεχε η Βρετανίδα Sylvia Beach ως το 1941, αλλά το 1958, έδωσε την ευλογία της να ξανανοίξει το βιβλιοπωλείο, το οποίο από τότε λειτουργεί, φιλοξενώντας συγγραφείς που κάνουν αναγνώσεις εκεί εδώ και περίπου 70 χρόνια.

Eslite Dunnan Store (Τάι-πέι, Ταιβάν)

Το 1999, το βιβλιοπωλείο αυτό έμεινε ανοιχτό για 24 ώρες, χαροποιώντας όλο τον πληθυσμό της πόλης. Είναι γνωστό για το μέγεθος του, 17.000 τετραγωνικά μέτρα, και φυσικά για την τεράστια συλλογή του από βιβλία σε δεκάδες γλώσσες. Πλέον έχει ακόμα δύο μικρότερα αδερφάκια.

El Ateneo (Μπουένος Άιρες, Αργεντινή)

Μετατράπηκε σε κινηματογράφο το 1929 το κτίριο που σήμερα στεγάζει το El Ateneo, αλλά από το 2000 λειτουργεί ως βιβλιοπωλείο. Με εξαιρετική αρχιτεκτονική και ντεκόρ, και χώρο ανάγνωσης εκεί που κάποτε υπήρχε η σκηνή.

Assouline Venezia (Βενετία, Ιταλία)

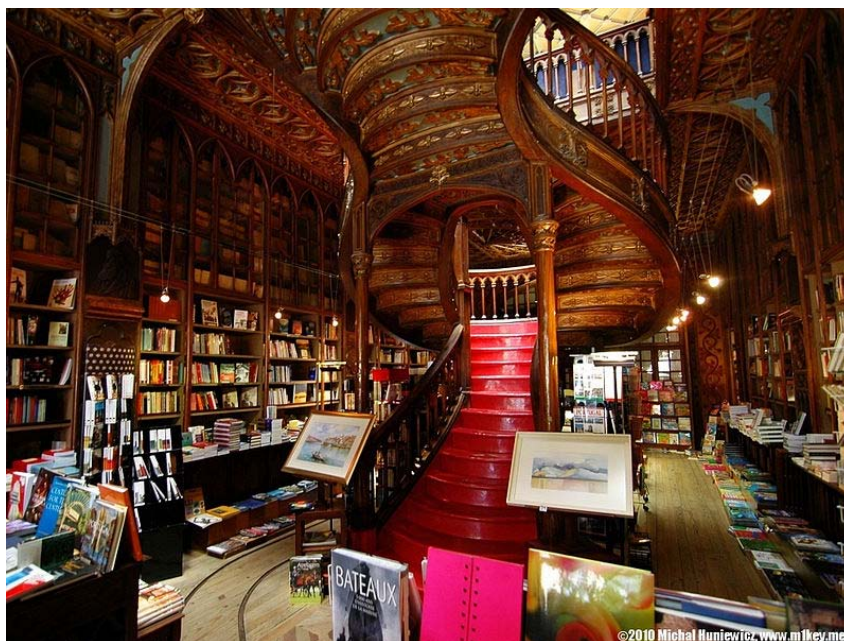

Στο ισόγειο του θρυλικού Bauer Hotel, ενός ανακαινισμένου palazzo του 18ου αιώνα, αυτό το βιβλιοπωλείο είναι μια ωδή στο ντιζάιν. Τα βιβλία που διαθέτει είναι τα ακριβότερα του εκδοτικού οίκου και κυμαίνονται μεταξύ 500 και 7000 δολαρίων.

Livraria Lello (Πόρτο, Πορτογαλία)

Πηγή: <http://www.o-klooun.com/>

Λέσχες Ανάγνωσης ΒΙΒΛΙΟΤΡΟΠΙΟ/ΔΙΑ-ΛΟΓΟΣ

Μέλη του ΜΚΟ Βιβλιοτρόπιο

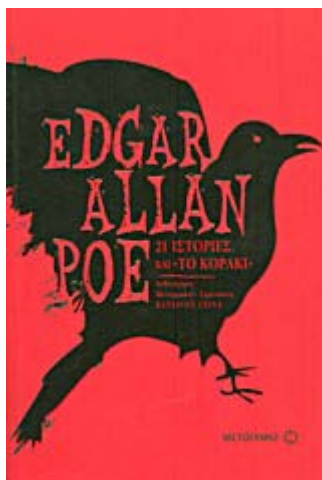
Τώρα διαβάζουμε

Βιβλιοτρόπιο

Το να ρωτήσουμε ποιος ή τι είναι ο αναμενόμενος Γκοντό δεν έχει κανένα νόημα. Ο Γκοντό δεν είναι τίποτα άλλο από το όνομα του γεγονότος ότι η ζωή που συνεχίζεται άσκοπα παρερμηνεύει την παρουσία της σαν «αναμονή», ή «περιμένοντας κάτι». Η θετική στάση των δύο προσώπων, του Εστραγκόν και του Βλαδίμηρου, αποτελεί, τελικά, μια διπλή άρνηση: πρόκειται για την ανικανότητα να αναγνωρίσουν τη δίχως νόημα θέση τους. Μάλιστα, η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται και από τα λόγια του ίδιου του συγγραφέα, ο οποίος έχει πει πως δεν τον ενδιαφέρει τόσο ο Γκοντό, όσο το «Περιμένοντας».

Διά-Λογος

Μια όσο γίνεται πληρέστερη εικόνα του πολυσύνθετου και πολυώνυμου πεζογραφικού έργου του Έντγκαρ Άλαν Πόε, του μεγάλου παρεξηγημένου των αμερικανικών γραμμάτων, παρέχει η παρούσα έκδοση. Πεζογραφήματα που εντάσσονται στις ενότητες: Τρόμος / Φανταστικό / Μυστήριο / Περιπέτεια / Επιστημονική φαντασία / Σάτιρα καθώς και το διάσημο ποίημα "Το κοράκι" συνθέτουν αυτή την ανθολογία, που συμπληρώνεται με κατατοπιστικές εισαγωγές στα περιεχόμενα έργα και εκτενείς σημειώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΤΡΟΠΙΟ

ΛΕΣΧΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ

ΑΝ το διάβασμα είναι για σας
μια ανεξάντλητη πηγή ευχαρίστησης...

ΑΝ πιστεύετε ότι το διάβασμα
δεν είναι κατ' ανάγκη μια μοναχική υπόθεση...

ΑΝ αυτό που νιώθετε διαβάζοντας
θέλετε να το μοιραστείτε και με άλλους...

Γίνετε μέλος σε μια από τις Λέσχες Ανάγνωσης
που λειτουργούν στη Λεμεσό.

ή

Βρείτε κι άλλα άτομα που αγαπούν το διάβασμα και συγκροτείστε μια ομάδα, τα μέλη της οποίας θα συγκεντρώνονται μια φορά το μήνα και θα συζητούν γύρω από το βιβλίο που έχουν επιλέξει να διαβάσουν.

Για περισσότερες πληροφορίες ως προς τον τρόπο συγκρότησης και λειτουργίας μιας Λέσχης Ανάγνωσης μπορείτε να απευθυνθείτε στο Δίκτυο Λεσχών «Ανάγνωσης».

Παντελής Μάκη, τηλ: 99 667599
e-mail: pmakis@cytanet.com.cy
www.bibliotropio.blogspot.com

Αντώνης Κουντούρης, τηλ: 99 346424
e-mail: : a_c_kountouri@hotmail.com

Κατερίνα Βοσκαρίδου, τηλ: 99 526772
e-mail: pyrion@primehome.com
www.pyrion.blogspot.com

Με τη στήριξη

